

## **ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΝΕΡΟ:**

Το νερό (H<sub>2</sub>O) είναι η βασικότερη αλλά και πιο διαδεδομένη χημική ένωση στον πλανήτη. Αποτελεί βασικό και κυρίαρχο συστατικό όλων των έμβιων οργανισμών της Γης και την απαραίτητη προϋπόθεση για την επιβίωσή τους. Ο ρόλος του είναι καθοριστικός για τη διατήρηση της ισορροπίας του γήινου οικοσυστήματος. Στον πλανήτη μας απαντάται και στις τρεις του μορφές (στερεό, υγρό, αέριο).

Διακρίνεται από πληθώρα όχι μόνο φυσικών, αλλά και χημικών ιδιοτήτων, οι οποίες οφείλονται στη μοριακή του δομή και στον τρόπο σύνδεσης μεταξύ των ατόμων που το αποτελούν. Ο βιολογικός του ρόλος ανάγεται στο γεγονός ότι αποτελεί και βασικό συστατικό των κυττάρων, τα οποία συγκροτούν τον κάθε ζωντανό οργανισμό, ζωικό ή φυτικό. Ταυτόχρονα, η δυνατότητα ανακύκλωσής του (κύκλος του νερού) μέσω αδιάλειπτων μετατροπών μεταξύ των τριών μορφών του εξηγεί τη μεγάλη σημασία του, γι' αυτό και η έλλειψή του προκαλεί σοβαρά προβλήματα.

## **Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ :**

Το νερό της Γης είναι πάντα σε κίνηση και πάντα σε αλλαγή, από την υγρή μορφή στην αέρια ή σε πάγο ξανά και αντίστροφα. Έτσι, ο κύκλος του νερού ή ο υδρολογικός κύκλος, περιγράφει την παρουσία και την κυκλοφορία του νερού στην επιφάνεια της Γης, καθώς και κάτω και πάνω απ' αυτή. Το νερό του πλανήτη αλλάζει συνεχώς φυσική κατάσταση, από τη στερεά μορφή των πάγων στην υγρή μορφή των ποταμών, λιμνών και της θάλασσας και την αέρια κατάσταση των υδρατμών.

Πιο συγκεκριμένα, λόγω της θέρμανσης και των ανέμων στην επιφάνεια της γης τα νερά της εξατμίζονται και μαζεύονται ως υδρατμοί δημιουργώντας τα σύννεφα. Οι υδρατμοί συμπυκνώνονται, υγροποιούνται και στη συνέχεια πέφτουν ως βροχή ή άλλες μορφές υετού, εμπλουτίζοντας έτσι τις αποθήκες νερού της γης, είτε είναι αυτές επιφανειακές, όπως οι θάλασσες και οι λίμνες, είτε είναι υπόγειες.

Ο κύκλος του νερού αποτελεί αντικείμενο του επιστημονικού κλάδου της υδρολογίας για ότι συμβαίνει ή παρατηρείται στο έδαφος και της Μετεωρολογίας για ότι συμβαίνει εξ αυτού στην ατμόσφαιρα.

### ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ :

Αυτός ρυθμίζει την υγρασία του εδάφους, τη λαμπρότητα της ημέρας, και τέλος τη συχνότητα και ένταση των υδρομετεώρων , εκτός του γιγάντιου εκείνου έργου της μεταφοράς ενέργειας από τα μικρά στα μεγάλα γεωγραφικά πλάτη.

- Το νερό είναι ένας ανανεώσιμος αλλά περιορισμένος πόρος. Ο υδρολογικός κύκλος ανανεώνει τα αποθέματα γλυκού νερού στην επιφάνεια της γης και τους υπόγειους υδροφόρους.
- Το νερό μεταφέρει την ρύπανση.
  - Το νερό είναι άριστος διαλύτης.
  - Διαβρώνει τα πετρώματα και διαμορφώνει το ανάγλυφο της γης, διαλύει και μεταφέρει τους ρύπους που συναντά στην πορεία του.
  - Η έλλειψη νερού αυξάνει την ρύπανση. Οι κάτοικοι των πόλεων χρειάζονται νερό, η βιομηχανία χρειάζεται νερό, η γεωργία χρειάζεται νερό, ο τουρισμός χρειάζεται νερό. Το νερό που χρησιμοποιούν το επιστρέφουν συχνά βρώμικο στην θάλασσα, τα ποτάμια, τις λίμνες, τα υπόγεια νερά και τους άλλους υδατικούς αποδέκτες και τους ρυπαίνουν.
  - Το νερό δεν γνωρίζει σύνορα. Στον κύκλο του ακολουθεί διαδρομές που καθορίζονται αποκλειστικά από το ανάγλυφο του εδάφους και τους υδροκρίτες, τις νοητές γραμμές που διαχωρίζουν την μία κοιλάδα από μια άλλη. Κάθε σταγόνα νερού που πέφτει στην νοητή γραμμή του υδροκρίτη έχει ίση πιθανότητα να κυλήσει προς την μία ή την άλλη πλευρά, ανεξάρτητα από τα εθνικά, τα περιφερειακά ή τοπικά διοικητικά όρια. Τα φυσικά όρια του νερού είναι τα όρια των λεκανών απορροής που συγκεντρώνουν το νερό της βροχής και το διοχετεύουν στην θάλασσα.
- Η ύδρευση των πόλεων, η άρδευση των καλλιεργειών, η βιομηχανία, ο τουρισμός ερίζουν για την εξασφάλιση επαρκών ποσοτήτων καλής ποιότητας νερού για να καλύψουν τις ανάγκες τους. Συχνό φαινόμενο είναι η μεταφορά

νερού από μεγάλες αποστάσεις για την ύδρευση των μεγάλων πόλεων ή την άρδευση γεωργικών περιοχών.

- Το νερό δεν είναι μόνο για τον άνθρωπο. Η φύση χρειάζεται το νερό. Τα ποτάμια, οι πηγές, οι υγρότοποι είναι αναγκαίοι για την διατήρηση της άγριας πανίδας και χλωρίδας. Οι οικολογικές απαιτήσεις σε νερό αφορούν, όπως και οι ανθρώπινες επαρκείς ποσότητες καλής οικολογικής ποιότητας νερού για την διατήρησή τους.

### Γιατί χρειαζόμαστε μοριακά δομημένο νερό;

Καθώς το σώμα μας αναπτύσσεται με την πάροδο του χρόνου, υπόκειται σε στρες, μολύνσεις, ρύπανση, κακή διατροφή και διάφορες άλλες επιλογές του τρόπου ζωής. Το σώμα αρχίζει να αφυδατώνεται (έτσι εμφανίζονται και οι ρυτίδες). Το μοριακά δομημένο νερό στα κύτταρα, με το οποίο γεννιόμαστε, αρχίζει να αποσταθεροποιείται και χάνει την συνεπή δομή του. Το αποτέλεσμα είναι να μειώνεται η ικανότητα απορρόφησης νερού από τον οργανισμό με την πάροδο του χρόνου. Μελέτες δείχνουν ότι η αφυδάτωση είναι και αιτία και αποτέλεσμα της διαδικασίας των ασθενειών.

### Χημική σύσταση

Τα ζωντανά κύτταρα αποτελούνται από περιορισμένο αριθμό χημικών στοιχείων. Ιδιαίτερο ρόλο παίζει ο Άνθρακας (C), το Υδρογόνο (H), το Οξυγόνο (O), το Άζωτο (N), ο Φώσφορος (P) και το Θείο (S), που αποτελούν και το 99% περίπου του βάρους του. Τα χημικά συστατικά του είναι δυνατόν να ταξινομηθούν σε ανόργανα (Νερό (H<sub>2</sub>O) + μεταλλικά ιόντα) και οργανικά πρωτεΐνες, υδατάνθρακες, λίπη και νουκλεϊκά οξέα. Ένα ζωικό ή φυτικό κύτταρο αποτελείται κατά προσέγγιση από νερό 75-85%, πρωτεΐνες 10-20%, λιπίδια 2-3%, υδατάνθρακες 1% και ανόργανα υλικά (οξέα, βάσεις, άλατα) 1%. Τα τελευταία, αν και βρίσκονται σε πολύ μικρές συγκεντρώσεις, βοηθούν τις κυτταρικές λειτουργίες διατηρώντας σταθερό το pH.

### Γιατί το νερό είναι τόσο πολύτιμο για τον ανθρώπινο οργανισμό;

Το νερό, κύριο συστατικό των ζώντων οργανισμών, αποτελεί την πιο βασική ουσία για τον οργανισμό, η οποία μάλιστα δεν έχει καμιά θερμιδική αξία. Έχει χαρακτηριστεί επιτυχώς, ως λίκνο της ζωής, διότι είναι απαραίτητο σε όλες τις

βιοχημικές διεργασίες. Αποτελεί συστατικό όλων των ιστών του σώματος π.χ. 90% στο αίμα, 75% στο μυϊκό ιστό, 20% στο λιπώδη ιστό κλπ. Συνολικά αποτελεί το 98% του βάρους στο έμβρυο, περίπου 75% στα παιδιά και 50-65% στο ανθρώπινο σώμα των ενηλίκων. Τα 2/3 του υπάρχοντος νερού βρίσκονται στα κύτταρα και μόνο το 1/3 είναι εξωκυτταρικό. Στο σώμα με τις καταβολικές διεργασίες, παράγονται την ημέρα 200-300 mL, ανεξάρτητα από το νερό που πίνουμε ή λαμβάνουμε με τις τροφές.

Η πολικότητα που εμφανίζει το μόριο του νερού είναι πολύ σημαντική ιδιότητα και υπεύθυνη για πολλές ιδιότητες του νερού, καθώς και τον τρόπο που αντιδρά με το περιβάλλον. Το μόριο του νερού είναι κατάλληλο να σχηματίζει δεσμούς υδρογόνου και εμφανίζει υψηλή διηλεκτρική σταθερά, που είναι ίση περίπου με 81. Η διπολική ροπή έχει διεύθυνση κάθετη στην ευθεία που ενώνει τα δύο υδρογόνα με σημείο εφαρμογής το οξυγόνο.

Μια άλλη χαρακτηριστική ιδιότητα του νερού είναι η μεγάλη διαλυτική του ικανότητα, που οφείλεται στη μεγάλη διηλεκτρική σταθερά του, καθώς και στην πολικότητα των μορίων του. Έτσι το νερό είναι ένας καλός διαλύτης των ηλεκτρολυτών και των οργανικών ενώσεων με δεσμό υδρογόνου και κακός διαλύτης των μη πολικών ενώσεων. Διαλύει μια μεγάλη ποικιλία συστατικών από απλά άλατα μέχρι ορυκτά και πετρώματα. Παίζει επίσης σημαντικό ρόλο στη χημική αποσάθρωση των πετρωμάτων όπου, μαζί με φυσικές και βιολογικές διεργασίες συμβάλλει στο σχηματισμό εδαφών.

### Μορφές Νερού:

Στη **στερεά κατάσταση** τα δομικά σωματίδια (π.χ. μόρια) βρίσκονται σε μικρές αποστάσεις μεταξύ τους, είναι σχεδόν ακίνητα, οι δε ελκτικές δυνάμεις που αναπτύσσονται μεταξύ τους είναι ισχυρές. Έτσι το σχήμα και ο όγκος τους πρακτικά δεν αλλάζει, εφ' όσον οι συνθήκες πίεσης και θερμοκρασίας δε μεταβάλλονται.

Στην **υγρή κατάσταση** τα δομικά σωματίδια βρίσκονται, συγκριτικά με τη στερεά κατάσταση, σε μεγαλύτερες αποστάσεις. Επίσης οι ελκτικές δυνάμεις μεταξύ των σωματιδίων είναι ασθενέστερες, με αποτέλεσμα να υπάρχει μεγαλύτερη κινητικότητα. Έτσι τα υγρά έχουν καθορισμένο όγκο, δεν έχουν όμως καθορισμένο σχήμα και παίρνουν κάθε φορά το σχήμα του δοχείου στο οποίο τοποθετούνται.

Τέλος, στην **αέρια κατάσταση**, τα δομικά σωματίδια κινούνται άτακτα προς όλες τις διευθύνσεις, καθώς οι δυνάμεις συνοχής είναι αμελητέες. Έτσι στα αέρια δεν έχουμε ούτε καθορισμένο σχήμα, ούτε όγκο. Μάλιστα εδώ προκύπτουν σημαντικές μεταβολές των όγκων, όταν μεταβάλλεται η θερμοκρασία ή και η πίεση.

## Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ ΣΤΗΝ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΙΜΑΤΟΣ

-Βελτίωση της κυκλοφορίας του αίματος και αποτοξίνωση

Με το ζεστό νερό, το αίμα κινείται προς το δέρμα και με το κρύο συμβαίνει το αντίθετο. Το σώμα μας αντιδρά προς το κρύο νερό, αυξάνοντας τη ροή του αίματος προς τα όργανα προκειμένου να παραμείνουν ζεστά. Με αυτόν τον τρόπο, το αίμα κυκλοφορεί καλύτερα, κάτι που συμβάλλει στην διατήρησης καλής πίεσης ενώ προλαμβάνει την σκλήρυνση αρτηριών και βοηθάει στην αποβολή τοξινών από τον οργανισμό.

-Οι άνθρωποι που τακτικά χρησιμοποιούν κρύο νερό στο μπάνιο τους, εμφανίζουν και αύξηση του αριθμού των λευκών αιμοσφαιρίων σε σχέση με εκείνους που χρησιμοποιούν ζεστό. Τα λευκά αιμοσφαίρια βοηθούν τον οργανισμό μας έναντι των λοιμώξεων, των ιών και των ασθενειών. Με το κρύο νερό, οι ρυθμοί του μεταβολισμού αυξάνονται με αποτέλεσμα να ενεργοποιούν το ανοσοποιητικό σύστημα και να προκαλούν αύξηση των λευκών αιμοσφαιρίων.

-Το ανθρώπινο αίμα αποτελείται από το πλάσμα (άμορφο συστατικό), μέσα στο οποίο εν αιωρούνται τα ερυθρά αιμοσφαίρια, τα λευκά αιμοσφαίρια και τα αιμοπετάλια. Το αίμα περιέχει αέρια όπως το οξυγόνο, το διοξείδιο του άνθρακα και το άζωτο και μεταφέρει επίσης σε μικρές ποσότητες μια μεγάλη ποικιλία διαλυμένων χημικών ουσιών, στις οποίες περιλαμβάνονται υδατάνθρακες (γλυκόζη), πρωτεΐνες (λευκώματα), ορμόνες, λίπη και αζωτούχες ενώσεις. Το αίμα αποτελείται κατά 22 % από στερεά και κατά 78 % από νερό.

Συγκεκριμένα διευκολύνει την μεταφορά ουσιών μεταξύ των διαφόρων ιστών του σώματος, ρυθμίζει τη θερμοκρασία στο σώμα και διατηρεί την πίεση του αίματος στα κατάλληλα επίπεδα για την σωστή καρδιαγγειακή λειτουργία.

-Η απώλεια νερού συμβαίνει με την εξάτμισή του από το δέρμα, από την αναπνευστική οδό, με την αποβολή από τους νεφρούς και το παχύ έντερο. Κατά τη διάρκεια της άσκησης έχουμε απώλεια νερού. Η ικανότητα του σώματος να αποβάλλει τη θερμότητα εξαρτάται κυρίως από τον σχηματισμό και την εξάτμιση του ιδρώτα. Με την αύξηση της θερμότητας αυξάνεται και ο ιδρώτας για να αποτρέψει την υπερθερμία.

Τα ισοτονικά ποτά χρησιμεύουν στην αναπλήρωση των μεταλλικών αλάτων που χάνονται μέσω της εφίδρωσης. Περιέχουν μεγάλες ποσότητες καλίου, μαγνησίου και νατρίου - τρία μεταλλικά στοιχεία που υπάρχουν άφθονα στα λαχανικά. Μία ισορροπημένη διατροφή εγγυάται τη σωστή λήψη αυτών των τριών ουσιών. Έτσι, στα ισοτονικά ποτά μπορείτε να καταφεύγετε όποτε έχει πολλή ζέστη, ή μετά από μεγάλη εφίδρωση στο γυμναστήριο. Και καλύτερα να τα καταναλώνετε με άδειο στομάχι, γιατί με αυτόν τον τρόπο ο οργανισμός απορροφάει αμέσως το νερό, τα άλατα και τα άλλα ενεργά συστατικά τους.

### **3. Το νερό στις αρχαίες παραδόσεις**

#### **Εισαγωγή**

Στη γραπτή εργασία η οποία ακολουθεί επιλέξαμε να ασχοληθούμε με το νερό στις αρχαίες παραδόσεις και ειδικότερα με το νερό στις διάφορες ιδεολογίες και

θηρσκείες από την αρχαιότητα έως τη σύγχρονη εποχή. Οι επιμέρους ιδεολογίες τις οποίες αναλύσαμε και συνδέονται άμεσα με το νερό κατά σειρά είναι: το νερό στους προσωκρατικούς φιλόσοφους (το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στη σύνδεση των Ελλήνων με την οντότητα του νερού, πριν το Σωκράτη, δια της μυθολογίας και των παραδόσεων), το νερό στην κινέζικη φιλοσοφία (στο συγκεκριμένο κεφάλαιο εξετάζονται οι κινέζικες αντιλήψεις οι οποίες παρουσιάζουν το νερό ως αναπόσπαστο κομμάτι του φυσικού κόσμου και του ανθρώπου και ως προϋπόθεση για την ισορροπία του σύμπαντος), το νερό στην ινδική φιλοσοφία (το κεφάλαιο αυτό παρουσιάζει την απόλυτη σύνδεση του Ινδού με το νερό σε κάθε πτυχή της ζωής του δια του ιερού ποταμού Γάγγη) και τέλος το νερό στις αντιλήψεις της Ν. Αμερικής (το κεφάλαιο αυτό προβάλλει τις απόψεις των κατοίκων της Ν. Αμερικής οι οποίοι λάτρευαν το νερό ως θεότητα και ζούσαν πλήρως εναρμονισμένοι με τη φύση και τα στοιχεία της). Σε αυτή την εργασία ο καθένας ξεχωριστά αλλά και ως σύνολο προσπαθήσαμε να αποδώσουμε την κυρίαρχη σημασία του νερού σε διαφορετικές κοσμοθεωρίες οι οποίες απαντώνται σε διαφορετικά μέρη του πλανήτη ενώ ταυτόχρονα θελήσαμε να θέσουμε ερωτήματα και να προβληματισθούμε για την αρχέγονη δύναμη η οποία ονομάζεται νερό.

### **3.1 Το Νερό στους Προσωκρατικούς Φιλοσόφους**

*Απόστολος Σουφλής - Ρήγας*

#### **Οι “Διαστάσεις” του Νερού**

Ο άνθρωπος, από την πρώτη στιγμή της ύπαρξής του, αντιμετώπισε το φυσικό περιβάλλον με δέος και ως πηγή έμπνευσης για δημιουργία. Το νερό, ως κυρίαρχο στοιχείο του γήινου φυσικού κόσμου, υπάρχει σε κάθε πτυχή της ανθρώπινης ζωής και δράσης. Ο μουσικός υμνεί το νερό με τη λύρα του, ο ζωγράφος με το πινέλο του, ο λογοτέχνης και ο ποιητής με την πένα τους. Ο ιεουργός το χρησιμοποιεί για να συμβολίσει τα μυστήρια της δημιουργίας και του κύκλου της ζωής. Ο επιστήμονας μελετά τον κύκλο του νερού και τις διαταραχές του. Το νερό είναι πολλές φορές επικίνδυνο και απειλεί τη ζωή. Σε μεγάλες ποσότητες (θάλασσα, ποταμοί) έχει τη δύναμη η οποία είναι δυνατό να καταστρέψει τη φύση και τη ζωή. Αμέτρητες παραδόσεις σε όλους τους λαούς αναφέρονται σε κατακλυσμούς και καταστροφικές πλημμύρες καθώς και σε τέρατα τα οποία συμβολίζουν την απειλή από τη θάλασσα. Σε όλες σχεδόν τις θρησκείες το νερό έχει ξεχωριστό ρόλο. Αναφέρεται ενδεικτικά ότι στη Χριστιανική θρησκεία ο ρόλος του νερού είναι να καθαρίζει τις ψυχές από τα αμαρτήματα (βάπτισμα, αγιασμός κ.ά.). Το νερό χρησιμοποιήθηκε κατά την αρχαιότητα σε μουσικά όργανα (τύμπανο με νερό, ύδραυλις κ.ά.) και έχει αποτελέσει πηγή μουσικής έμπνευσης. Στη λογοτεχνία το νερό συμβολίζει τα όνειρα, τους φόβους, τις επιθυμίες και τα οράματα, για δικαιοσύνη, για ομορφιά και ελευθερία. Το νερό στη λογοτεχνία έχει ποικίλους συμβολισμούς, η γέννηση και ο θάνατος, η καταστροφή, το “ταξίδι” της ζωής (Οδυσσέας) κ.ά. Το νερό επηρεάζει τις χορευτικές κινήσεις των ανθρώπων οι οποίοι ζουν κοντά του και αποτελεί πηγή έμπνευσης για αρκετούς χορογράφους.

#### **Νερό και Ελληνική Μυθολογία**

Κάθε φορά κατά την οποία επιχειρεί κάποιος να κάνει ένα ταξίδι στις αρχές του πολιτισμού δεν είναι δυνατό να μη συγκινηθεί από τους υπέροχους μύθους τους οποίους επινόησε ο άνθρωπος, σε κάποιες περιπτώσεις για να ερμηνεύσει και σε κάποιες άλλες για να εξευμενίσει τη φύση. Στην Ελληνική μυθολογία το νερό αποτελεί πρωταρχικό στοιχείο ζωής καθώς συνδέεται με τη βλάστηση, τη

γονιμότητα της γης, την έμπνευση και την ανθρώπινη υγεία.

Στην Κασταλία πηγή λατρευόταν η Άρτεμη η οποία ήταν θεότητα των πηγών, των ανθέων και των σπηλαίων, για αυτό ονομαζόταν και νύμφη (Θερμία ή Λουσία). Όπως αναφέρει ο μύθος, λουζόταν σε σπήλαια διαφόρων περιοχών της Ελληνικής αρχαιότητας μαζί με τις νύμφες, οι οποίες σύμφωνα με τις λαϊκές παραδόσεις ήταν κόρες του Δία και θεότητες του υγρού στοιχείου. Οι περισσότερες νύμφες έπαιρναν όνομα από τον τόπο διαμονής τους. Ονομαζόταν είτε Ναϊάδες είτε Υδριάδες και σύμφωνα με τη μυθολογία συνδέονται με τις ιαματικές και μαντικές ιδιότητες των νερών. Η ιερή Κασταλία πηγή η οποία ήταν στους Δελφούς πήρε το όνομά της από την Κασταλία νύμφη. Οι προσκυνητές δοκίμαζαν το καθαρό νερό της πηγής, έπλεναν τα χέρια τους, για να μπουν καθαροί και εξαγνισμένοι στο ιερό των Δελφών. Σε άλλο μύθο αναφέρεται ότι οι Κένταυροι έπειτα από τη μάχη με τον Ηρακλή, έπλυναν τις πληγές τους στα νερά της πηγής Καϊάφα. Το σπήλαιο με το ιαματικό νερό ονομάζεται και σήμερα σπήλαιο Ανιγρίδων νυμφών. Η θεά της νεότητας Ήβη λουζόταν στα ιαματικά νερά των Πατρών για διατήρηση της νεότητάς της, ενώ η πηγή της Υπάτης ήταν αφιερωμένη στη θεά Αφροδίτη.

Σύμφωνα με τη μυθολογία οι θεοί Απόλλωνας, Άρτεμη, Ερμής Δίας, και Διόνυσος έπειτα από τη γέννησή τους είχαν αμέσως το πρώτο τους λουτρό. Οι νύμφες έλουσαν τον Ερμή στις κρήνες των βουνών της Αρκαδίας οι οποίες θεωρούνταν ιερές. Οι μύθοι φανερώνουν αντιλήψεις και αναλύουν νοοτροπίες, στάσεις και συμπεριφορές. Πολλές φορές αποτυπώνουν κοινωνικά φαινόμενα και ιστορούν ήθη, έθιμα και αναδεικνύουν την υδρολατεία στην αρχαία Ελληνική κοινωνία. Η μυθολογία αναφέρει ότι οι θερμές ιαματικές πηγές των Θερμοπυλών έγιναν από τον Ήφαιστο, ύστερα από παράκληση της θεάς Αθηνάς η οποία ήταν μια από τις αγαπημένες θυγατέρες του Δία. Και τούτο, διότι η ηφαίστεια θεά, κατά μία εκδοχή, ήθελε ο προστατευόμενός της Ηρακλής να θεραπευθεί από ένα θανατηφόρο νόσημα. Κατά μία άλλη επικρατέστερη εκδοχή, η Αθηνά προέτρεπε το δημοφιλή μυθικό ήρωα να λούζεται στις Θερμοπύλες για να ανακουφίζεται από τους σωματικούς πόνους και να ανακτά τις δυνάμεις του ύστερα από κάθε άθλο. “Θερμοπύλαι κληθῆναι έπει έκεῖ ἡ Ἀθηνά θερμά λουτρά τῷ Ἡρακλεῖ έποίησε.”

Παυσανίας

### **Μυθικές Κοσμογονίες**

Ήδη πριν από τον Αριστοτέλη επικρατούσε σε πλατωνικούς κύκλους η άποψη ότι οι πρώτοι φιλόσοφοι έχουν μια συγγένεια με τους παλαιότερους ποιητές, τον Όμηρο και τον Ησίοδο. Παρατηρήθηκε, ιδιαίτερα, ότι σε ομηρικούς στίχους ανευρίσκονται προανακρούσματα της υποτιθέμενης άποψης του Θαλή ότι πηγή όλων είναι το νερό. Πραγματικά, στην Ιλιάδα λέγεται εν μύθου σχήματι, κατά την αριστοτελική έκφραση:

*είμι γαρ οψομένη πολυφόρβου πείρατα γαίης, Ωκεανόν τε, θεών γένεσιν, και μητέρα Τηθύν... (Ξ 200)*

*άλλον μεν κεν έγωγε θεών αιειγενετάων ρεία κατεννήσαιμι, και αν ποταμοίο ρέεθρα Ωκεανού, ος περ γένεσις πάντεσσι τέτυκται (Ξ 244)*

Η πίστη αυτή, ότι δηλαδή ο Ωκεανός είναι η πρωταρχική πηγή των θεών και των πάντων, εκφράζει ποιητικά τη βασική αρχή μιας κοσμογονίας και μαζί την κοσμολογική αρχή της καθολικής ροής.<sup>1</sup>

### **Νερό και Ομηρικά Έπη**

Η σημασία του νερού στη ζωή των αρχαίων, συνόδευε όλες τις εκδηλώσεις του

ανθρωπίνου βίου. Αναφορές σε λουτρά και στην καθαρτήριο δύναμη του νερού, παραδίδονται από την εποχή του Ομήρου. Κάθε θρησκευτική τελετή, δέηση, μύηση, κάθαρση νεκρού, προϋποθέτει νύψη ή λούση με νερό. Ο καθαρμός με νερό είναι επιβεβλημένος σε όλες τις σημαντικές στιγμές της ανθρώπινης ζωής: στη γέννηση, το γάμο, το θάνατο. Ο Όμηρος αναφέρει ότι ο Έκτορας φοβάται να κάνει σπονδή στο Δία “με τα χέρια άνιφτα”. Στα Ομηρικά έπη απαντώνται μαρτυρίες για ψυχρά και για θερμά λουτρά, τα οποία φαίνεται να ήταν συνήθεια τόσο των ανδρών όσο και των γυναικών. Σε ένα περιστατικό από την Ιλιάδα, ο Οδυσσεύς και ο Διομήδης στην επιστροφή τους από νυχτερινή επιδρομή, αφού έκλεψαν τα άλογα του Ρήσου, μπήκαν στη θάλασσα για να απαλλαγούν από τον ιδρώτα και έλουσαν το λαιμό και τους μηρούς τους. Στη συνέχεια μπήκαν στα θερμά λουτρά για να λουστούν.

*“ή δὲ τέταρτη ὕδωρ ἐφόρει καὶ πῦρ ἀνέκαιε πολλὸν ὑπὸ τρίποδι μεγάλῳ ἰαίνετο δ’ ὕδωρ. αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ ζέσσειν ὕδωρ ἐνὶ ἥνοπι χαλκῷ, ἔς ῥ’ ἀσάμινθον ἔσασα λό’ ἐκ τρίποδος μεγάλοιο, θυμῆρες κεράσασα, κατὰ κρατὸς τε καὶ ὄμων, ὄφρα μοι ἐκ κάματος θυμοφθόρον εἴλετο γυίων. αὐτὰρ ἐπεὶ λοῦσέν τε καὶ ἔχρισεν λίπ’ ἐλαίῳ(..)”*  
(Ομήρου Οδύσσεια Κ 358-364)

(η τέταρτη νερό κουβάλησε, και κάτω από τριπόδι τρανό φωτιά μεγάλη εκόρωσε. Σε λίγη ώρα επήρε να χλιαίνει το νερό’ σαν έβρασε στο αστραφτερό μπακίρι, με κρύο γλυκά μου το συγκέρασε και στο λουτρό με βάζει-κι απ’ το τρανό τριπόδι παίρνοντας, από κεφάλι κι ώμους με περεχούσεν, ως που ο κάματος αφήκε το κορμί μου. Κι ως πια με απόλουσε και με άλειψε με μυρωμένο λάδι(...))

### **Νερό και Αρχαία Ελλάδα**

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως το υδροχαρές πνεύμα των Αχαιών κληρονομήθηκε και στους Έλληνες των μετέπειτα χρόνων. Στην αρχαία Ελλάδα υπήρχαν λουτρά τα οποία χρησιμοποιούνταν για καθαριότητα και τόνωση και λουτρά για θεραπευτικούς σκοπούς. Ο σπαρτιατικός, πειθαρχημένος τρόπος ζωής, επέβαλε στους Λακεδαιμόνες να λούζονται στα ψυχρά νερά του ποταμού Ευρώτα για σκληραγώγηση. Αντίθετα οι Αθηναίοι, ανάλογα με τις περιστάσεις, έκαναν χρήση

1 ΟΛΓΑ ΑΝΤΩΝΑΤΟΥ, “ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΡΟ”, σελ. 15 - 20, 27ο ΔΕΛΤΙΟ ΣΕΕ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2006.

θερμών και ψυχρών λουτρών, τα οποία και θεωρούσαν παράγοντα υγείας και πολιτισμού. Οι Μακεδόνες προτιμούσαν τα ψυχρά λουτρά, καθώς πίστευαν πως τα θερμά προκαλούσαν μαλθακότητα. Ο Μέγας Αλέξανδρος, όταν βρέθηκε μπροστά στο πολυτελέστατο λουτρό του Δαρείου διερωτήθηκε: “δύναται τις διοικῆσαι ἄνδρας ἐν μέσῳ τοιαύτης μαλθακότητος;”

Τα λουτρά στην αρχαία Ελλάδα ήταν συνδεδεμένα με τις αντιλήψεις, τα ήθη και έθιμα, τις κοινωνικές συνθήκες της εποχής. Οι αρχαιότερες γνωστές λουτρικές εγκαταστάσεις, λειτούργησαν στη Σύβαρη, αρχαία πόλη της Μεγάλης Ελλάδας στη Νότια Ιταλία, τέλος του 6ου π.Χ. αιώνα. Οι κτιριακές εγκαταστάσεις αλλά και η διαδικασία του λουτρού στα αρχαία ονομάζεται “βαλανεΐον”. Βαλανεΐα βρίσκονται στην Αθήνα από τον 5ο π.Χ. αιώνα, αλλά η διάδοσή τους συνεχίζει να είναι μεγάλη και κατά τους ελληνοιστικούς χρόνους. Τα βαλανεΐα ήταν δημόσια ή ιδιωτικά και βρίσκονταν συνήθως κοντά σε γυμνάσια.

Τον 6ο και 5ο π.Χ. αιώνα, την προ-Ιπποκρατική περίοδο, η ιατρική τέχνη ασκούνταν στα Ασκληπιεία, τα οποία λειτουργούσαν ως χώροι λατρείας και ως θεραπευτικά κέντρα. Στα Ασκληπιεία η θεραπευτική αγωγή εφαρμοζόταν σε τρία επίπεδα: η



γενική για όλους τους επισκέπτες, η προπαρασκευαστική για τη θεραπεία του ασθενούς και η ειδική για κάθε αρρώστια. Τα τρία σημαντικότερα Ασκληπιεία ήταν της Τρίκκης (γενέτειρας του Ασκληπιού), της Επιδαύρου και της Κω. Το Ασκληπιείο της Επιδαύρου θεωρείται ότι αποτελεί το κατ'έξοχήν ιερό της υδρολατρείας και υδροθεραπείας. Το Ασκληπιείο της Κω είχε λουτήρες για την υδροθεραπεία και κρήνες με άφθονο νερό. Σημαντικό επίσης ήταν το Ασκληπιείο της Περγάμου, πατρίδας του Γαληνού.

Ο Ιπποκράτης (460 - 375 π.Χ.), ο οποίος θεωρείται ο πατέρας της ιατρικής επιστήμης και της υδροθεραπείας ήταν ο πρώτος ο οποίος μελέτησε συστηματικά τη θεραπευτική χρήση των θερμών και ψυχρών λουτρών και την αποσυνέδεσε από τη θρησκεία. Ο ίδιος ταξινομήσε τα νερά σε τρεις κατηγορίες: νερό πόσιμο, νερό αλμυρό και νερό θαλασσινό (ύδωρ ποτόν, αλμυρόν, θάλασσα). Με τον όρο “νερό αλμυρό” εννοούσε τα ιαματικά νερά. Στα έργα του τόνισε την επίδραση του κλίματος, των μορφολογικών συνθηκών και της διατροφής στην ανθρώπινη υγεία. Το σύνολο του έργου του Ιπποκράτη για τα νερά και το κλίμα, αποτελεί αναμφισβήτητα την πρώτη κλινική υδροθεραπεία, την οποία κληροδότησε στις μεταγενέστερες γενιές. Οι αντιλήψεις του για το κλίμα, τις θεραπευτικές ιδιότητες των νερών και των λουτρών θα αποτελέσουν τη βάση πάνω στην οποία θα συγκροτηθεί η επιστήμη της κλιματοθεραπείας και της υδροθεραπείας.

*“Μέγιστα μὲν οὖν εἰσὶν αὐτὰ τῆς φύσιος αἱ διαλλαγαί, ἔπειτα δὲ καὶ ἡ χώρα, ἐν ἧᾶν τις τρέφεται καὶ τὰ ὕδατα. εὐρήσεις γὰρ ἐπὶ τὸ πλῆθος τῆς χώρας τῇ φύσει ἀκολουθέοντα καὶ τὰ εἶδεα τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς τρόπους.” (Ιπποκράτης Περί αἰμάτων, υδάτων, τόπων)<sup>2</sup>*

### **Το Νερό στα Ελευσίνα Μυστήρια**

Τέλη Σεπτεμβρίου με αρχές Οκτωβρίου, οι αρχαίοι Αθηναίοι και γενικότερα ο αρχαίος ελληνικός κόσμος άρχιζαν τον πολυήμερο εορτασμό των Ελευσινίων Μυστηρίων, μιας από τις μεγαλύτερες γιορτές τους. Η καρδιά της γιορτής κτυπούσε στην Ελευσίνα και ειδικότερα στο ιερό των μεγάλων θεοτήτων της, της Δήμητρας, θεάς της γεωργίας, και της κόρης της Περσεφόνης. Η αρχή της λατρείας εδώ ανάγεται πιθανότατα στα μυκηναϊκά χρόνια και δεν αποκλείεται να ήλθε από τη γειτονική Βοιωτία, στην οποία οι παραπάνω θεότητες είχαν την εποχή αυτή μια σημαντική θέση, όπως διαβεβαιώνουν τα πρόσφατα ευρήματα. Με βάση τα έως σήμερα διαθέσιμα στοιχεία τα Ελευσίνα Μυστήρια ξεπέρασαν το τοπικά σύνορα και άρχισαν να αποκτούν μια πανελλήνια εμβέλεια γύρω στο 600 π.Χ. Είναι χαρακτηριστικό ότι, εάν και η Ελευσίνα είχε από παλιά ενσωματωθεί στο αθηναϊκό κράτος - και όχι μόλις στα τέλη του 7ου αι. π.Χ. όπως υποστηρίζουν πολλοί -, εντούτοις δεσπόζοντα ρόλο στα πράγματα του ιερού είχε η ελευσινιακή οικογένεια των Ευμολπιδών, μέλη της οποίας καταλάμβαναν τα σημαντικότερα ιερατικά αξιώματα.

Τις πρώτες ημέρες κέντρο του εορτασμού ήταν η Αθήνα. Είχε προηγηθεί η μεταφορά από την Ελευσίνα, μέσα σε ερμητικά κλειστές κίστες, των μυστικών “ιερών” των Μυστηρίων και η φύλαξή τους στο αθηναϊκό Ελευσίνιο, το οποίο βρισκόταν στις ΒΔ παρυφές της Ακρόπολης. Η γιορτή άρχιζε με το κάλεσμα των  
<sup>2</sup>Δρ. ΖΗΣΗΣ ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ, “ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΛΟΥΤΡΟΤΟΠΟΙ”, σελ. 13 - 17, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ/ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ - ΚΟΡΔΕΛΙΟΥ,

## ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2008.

υποψήφιων μυστών να συγκεντρωθούν στην Ποικίλη Στοά της αθηναϊκής Αγοράς. Στα Μυστήρια ήταν δυνατό να μνηθούν οι πάντες, άνδρες, γυναίκες και δούλοι, πλην βαρβάρων. Κύριος λόγος του αποκλεισμού των τελευταίων ήταν ίσως οι δυσκολίες τους στην κατανόηση της ελληνικής γλώσσας και αυτό προκαλούσε ανυπέβλητες δυσκολίες στη μύηση αφού τα “λεγόμενα” έπαιζαν σημαντικό ρόλο σε αυτή. Επρεπε όμως οι υποψήφιοι μύστες να εκπληρώνουν ορισμένες προϋποθέσεις: να έχουν προηγουμένως μνηθεί στα “εν Αγραις” (προάστιο της αρχαίας Αθήνας κοντά στο Α/ Νεκροταφείο). Μυστήρια, να διαθέτουν αγνότητα ψυχής και να έχουν χέρια αμόλυντα από ανθρώπινο αίμα. Έπειτα από τους σχετικούς ελέγχους, κάθε υποψήφιος μύστης πλήρωνε τα έξοδα της μύησης - ένα καθόλου ευκαταφρόνητο ποσό - και ετίθετο υπό την καθοδήγηση ενός κατηχητή (μυσταγωγού), ο οποίος τον συνόδευε και τον κατηχούσε έως την ώρα της μύησης του.

Ο Τριπτόλεμος δέχεται σπόρους από σιτάρι από τη Δήμητρα και ευχές από την Περσεφόνη/Αναθηματικός πίνακας ο οποίος ανακαλύφθηκε στην Ελευσίνα, αναπαριστά τη Δήμητρα, την Περσεφόνη και τους συμμετέχοντες στα Μυστήρια, τους μύστες, με στεφάνια στα μαλλιά και κλαδιά στα χέρια (ιάκχους)

Την επόμενη ημέρα γινόταν η κάθοδος των υποψήφιων μυστών στο Φάληρο για το καθαρτήριο λουτρό. Ο καθένας τους έπαιρνε μαζί του στη θάλασσα και ένα χοιρίδιο το οποίο αργότερα θα το θυσίαζε και θα ραντιζόταν με το αίμα του. Το νερό από πολύ παλιά είναι γνωστό μέσο εξαγνισμού. Στις επόμενες ημέρες οι υποψήφιοι μύστες με θυσίες και νηστεία προετοιμάζονταν ψυχικά για τη μεγάλη στιγμή της μύησης, ενώ η πέμπτη ημέρα προσέφερε μοναδικές στιγμές. Μια μεγαλόπρεπη πομπή ξεκινούσε με συνοδεία τιμητικού στρατιωτικού αποσπάσματος και μουσικής από την Αθήνα και διασχίζοντας πεζή την Ιερά οδό, μια απόσταση πάνω από 20 χιλιόμετρα, έφτανε βράδυ στην Ελευσίνα. Προηγούνταν ένα άγαλμα του Ιάκχου, μιας μορφής η οποία, προσωποποιούσε τους ήχους των ύμνων, τις θριαμβευτικές ιαχές και γενικότερα το θόρυβο ο οποίος προκαλείται από τέτοιες εκδηλώσεις, όπως και τα “ιερά” των Μυστηρίων καλά φυλαγμένα μέσα στις κίστες και ακολουθούσαν το ιερατείο με τις αρχές της πόλης, οι υποψήφιοι μύστες με τους κατηχητές τους και πλήθος πιστών.

Για την ημέρα την οποία ξημέρωνε, τη σημαντικότερη της όλης γιορτής καθώς σε αυτή λάμβανε χώρα η διαδικασία της μύησης, οι πηγές είναι δυστυχώς ελάχιστες και σκοτεινές. Οι πιστοί, υπακούοντας στα κελεύσματα της Πολιτείας η οποία απαγόρευε αυστηρά την κοινοποίηση μυστικών των Μυστηρίων, κράτησαν κλειστό το στόμα τους, καθώς “ο μεγάλος σεβασμός προς τους θεούς έδενε τη γλώσσα τους”. Γνωστό είναι ένα γεύμα, ο πέλανος, στο οποίο οι συμμετέχοντες ήταν πολλοί, ενώ το βράδυ οι υποψήφιοι μύστες διέκοπταν τη νηστεία τους πίνοντας τον κυκεώνα, ένα μείγμα νερωμένου αλευριού με φλισκούνι. Βράδυ, υπό το υποβλητικό φως δαδών, γινόταν και η μύηση εντός του ναού της Δήμητρας και της Κόρης, του γνωστού ως Τελεστηρίου. Επρόκειτο για ένα ξεχωριστό και εντυπωσιακό σε μέγεθος κτίριο. Στη μέση του, υπήρχε ένα ιδιαίτερο δωμάτιο, το Ανάκτορο, στο οποίο φυλάγονταν τα “ιερά” των Μυστηρίων και στο οποίο μόνο ο ιεροφάντης, ο ανώτατος ιερέας του ιερού, ήταν δυνατό να εισέλθει. Η μύηση εκτός από “λεγόμενα”, περιελάμβανε “δρώμενα” και “δεικνύμενα”. Η λατρεία μιας θεάς της βλάστησης, όπως ήταν η Δήμητρα, φυσικό είναι να συνδέεται και με τη γονιμότητα

των ανθρώπων. Πάντως ένας συγγραφέας μας πληροφορεί ότι το ιερότατο αντικείμενο το οποίο έδειχνε ο ιεροφάντης “εν σιωπή” και εν μέσω εκτυφλωτικού φωτός δαδών στον ανώτερο βαθμό μύησης, αυτόν της εποπτείας, ήταν ένα θερισμένο στάχυ.

Τα Ελευσίνια Μυστήρια υπόσχονταν στους μνημένους βάσιμες ελπίδες για μια ευτυχισμένη επίγεια ζωή και πάνω από όλα μια καλύτερη μοίρα στον Κάτω Κόσμο. Αποκαλυπτικά είναι όσα διαλαλεί η ίδια η Δήμητρα: “μακάριος είναι όποιος από τους ανθρώπους έχει γνωρίσει (τα Μυστήριά μου). Οποιος όμως δεν έχει μνηθεί (σε αυτά)... ακόμη και νεκρός δε θα έχει τύχη στο μουχλιασμένο σκοτάδι”. Ανάλογα είναι και τα λεγόμενα του Σοφοκλή: “πανευτυχείς είναι όσοι θνητοί κατεβαίνουν στον Αδη έχοντας μνηθεί στα Ελευσίνια Μυστήρια· μόνο για αυτούς υπάρχει εκεί φως. Για τους υπόλοιπους όλα είναι μαύρα”. Τον άνθρωπο, από την πρώτη στιγμή της εμφάνισής του, το ενδεχόμενο του θανάτου τον βασανίζει και του προκαλεί αξεπέραστο φόβο. Η μύηση, χωρίς άλλο, βοηθούσε τον αρχαίο πιστό να τον αντιμετωπίζει όχι ως το οριστικό τέλος του αλλά ως αφετηρία για μια καινούργια ζωή. Όπως ακριβώς συμβαίνει και με το θερισμένο - νεκρό δηλαδή - στάχυ το οποίο έδειχνε ο ιεροφάντης στους μύστες, μέσα σε απόλυτη σιωπή. Από αυτό ξεφυτρώνει ο καινούργιος καρπός.<sup>3</sup>

### **Το Νερό στους Προσωκρατικούς Φιλοσόφους**

Οι Προσωκρατικοί Φιλόσοφοι έζησαν τον 6ο π.Χ. αιώνα στην Ιωνία της Μικράς Ασίας και ονομάστηκαν Προσωκρατικοί διότι έζησαν πριν από το Σωκράτη. Ονομάστηκαν και κοσμολόγοι διότι προσπάθησαν να εξηγήσουν τον κόσμο και η κοσμολογία τους συνδυάζει την επιστήμη και τη φιλοσοφία. Επίκεντρο των Προσωκρατικών Φιλοσόφων ήταν η δημιουργία και η λειτουργία του κόσμου. Προσπαθώντας να κατανοήσουν τον κόσμο γύρω τους στράφηκαν προς τη φύση εξερευνώντας την με σκοπό να κατανοήσουν και να αναλύσουν τη λειτουργία του κόσμου. Απώτερος σκοπός τους ήταν να ανακαλύψουν την αρχή του κόσμου. Κάποιοι από τους Προσωκρατικούς Φιλοσόφους θεώρησαν ότι στη φύση υπάρχουν δυνάμεις οι οποίες ανταγωνίζονται μεταξύ τους για να υπερισχύσουν: η φωτιά, η γη, το νερό και ο αέρας, ενώ κάποιοι άλλοι συνέλαβαν τη φύση ως όλον και θεώρησαν ότι με τη συνεργασία όλων των στοιχείων προκύπτει η αρμονία. Ακολουθεί η αντιστοίχιση των στοιχείων της φύσης και των Προσωκρατικών Φιλοσόφων:

Θαλής → νερό

Αναξίμανδρος → νερό, αέρας, γη, φωτιά

Αναξίμενης → αέρας

Ηράκλειτος → φωτιά

Εμπεδοκλής → νερό, αέρας, γη, φωτιά

Ο Θαλής πίστευε ότι πρωτεύον στοιχείο της φύσης είναι το νερό, ενώ ο Αναξίμενης θεωρούσε κυρίαρχο στοιχείο τον αέρα. Ο Αναξίμανδρος πίστευε ότι τα τέσσερα στοιχεία, το νερό, η γη, ο αέρας και η φωτιά περιπλέκονται μεταξύ τους και μάλιστα βρίσκονται σε αντίθεση εξαιτίας της διαφορετικής σύστασής τους. Η ύπαρξη μιας δύναμης δικαιοσύνης εξασφάλιζε την ισορροπία των στοιχείων. Ο Ηράκλειτος θεωρούσε ότι η δύναμη της φωτιάς είναι αυτή η οποία κινεί τον κόσμο. Η αντίληψη του Ηράκλειτου για τη βίαιη δύναμη της φωτιάς αποτυπώθηκε στην ιδέα ότι τίποτα δε μένει σταθερό, τα πάντα αλλάζουν, εξ ου και “τα πάντα ρει”. Και ο Ηράκλειτος και ο Αναξίμανδρος πίστευαν στην ύπαρξη της κοσμικής δικαιοσύνης στο σύμπαν, η

οποία εμποδίζει τον ανταγωνισμό και διασφαλίζει την αρμονία. Τέλος, ο Εμπεδοκλής πίστευε ότι στον κόσμο συνυπάρχουν τα τέσσερα στοιχεία: η φωτιά, το νερό, η γη και ο αέρας τα οποία ονομάζονται ριζώματα. Η γέννηση και η φθορά

<sup>3</sup> <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=161396>, ΜΙΧΑΛΗΣ Α. ΤΙΒΕΡΙΟΣ, “ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ”, 26.09.2004.

προκύπτουν από την ανάμιξη και την εναλλαγή των ριζωμάτων. Η ανάμιξη των ριζωμάτων οφείλεται σε δύο κοσμικές δυνάμεις: τη φιλότητα και το νείκος και είναι αυτές οι οποίες αποφασίζουν για τον τρόπο και το χρόνο της ανάμιξης. Έτσι, όταν επικρατεί η φιλότητα υπάρχει αρμονία, ενώ όταν υπερισχύει το νείκος παρατηρείται δυσλειτουργία της φύσης.

Ραφαήλ, Η Σχολή των Αθηνών, 16ος αιώνας

Αναγεννησιακή απεικόνιση της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας, πιθανότατα απεικονίζονται από αριστερά προς τα δεξιά, ο Παρμενίδης, ο Ηράκλειτος και ο Πυθαγόρας (Ραφαήλ, Η Σχολή των Αθηνών, λεπτομέρεια από την Αίθουσα της Υπογραφής, Ρώμη, Βατικανό, 16ος αιώνας)

### **Το πρόβλημα του Θαλή**

Η κοσμολογία του Θαλή, όπως αυτή είναι γνωστή, οφείλεται στον Αριστοτέλη. Ο Θαλής, κατά τον Αριστοτέλη, θεωρούσε τη γη να πλέει πάνω στα νερά. Αυτό ο Αριστοτέλης το γνωρίζει, όπως ο ίδιος δηλώνει, από την προφορική παράδοση. Όταν όμως αναφέρει την άποψη του Θαλή ότι το ύδωρ είναι η αρχή όλων, εξηγεί πως για αυτό ο Θαλής θεωρούσε τη γη να επιπλέει στο νερό, ενώ θα περίμενε κάποιος να δοθεί η αντίστροφη εξήγηση: δεν είναι η γενική θεωρία ότι το ύδωρ είναι η αρχή όλων η οποία εξηγεί την άποψη ότι η γη επιπλέει πάνω στο νερό, αλλά η άποψη αυτή είναι εκείνη η οποία θα χρησίμευε ως αφετηρία για να οδηγηθεί κάποιος στο γενικό συμπέρασμα πως το ύδωρ είναι πηγή των πάντων. Έτσι γεννιέται η υποψία μήπως ο ίδιος ο Αριστοτέλης έπλασε το συμπέρασμα αυτό με αφετηρία και άλλες δικές του εμπειρικές παρατηρήσεις, τις οποίες αναφέρει με τη διστακτική δήλωση, η οποία δείχνει ακριβώς ότι πλάθει μια δική του υπόθεση, ότι ίσως ο Θαλής οδηγήθηκε στην άποψη αυτή από τα παρατηρημένα φαινόμενα πως η τροφή όλων είναι υγρή, πως η φύση όλων των σπερμάτων είναι υγρή, πως το ίδιο το θερμό γίνεται από αυτό το νερό και ζει με αυτό. Η υποψία αυτή ενισχύεται με ένα *argumentum e silentio*: ο Πλάτωνας, ενώ αναφέρει στίχους παλαιών ποιητών, όπως του Ομήρου, κατά τον οποίο ο Ωκεανός θεωρείται πατέρας των πάντων, δε μνημονεύει το Θαλή συσχετίζοντάς τον με αυτή τη θεωρία.

### **Ηράκλειτος - Κίνηση και Μεταβολή**

Την ιδέα πως ο κόσμος αποτελεί ένα ρεύμα το οποίο κινείται αδιάκοπα ο Ηράκλειτος την εξέφρασε παραστατικά με την εικόνα του ποταμού. Εάν ο κόσμος παρουσιάζει την εικόνα του ποταμού του οποίου τα νερά κυλούν αδιάκοπα, η ακατάσχετη κίνηση του κόσμου είναι ο μοναδικός τρόπος ύπαρξής του. *ποταμοίσι τοίσιν αυτοίσιν εμβαίνουσιν ἕτερα και ἕτερα ὕδατα ἐπιρρεΐ (B 12)* Σε εκείνους οι οποίοι μπαίνουν μέσα στα ίδια ποτάμια, τρέχουν από πάνω άλλα και συνεχώς άλλα νερά

*ποταμῷ γαρ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι δις τῷ αὐτῷ ... σκίδνησι και ... συνάγει ... συνίσταται και ἀπολείπει ... πρόσεισι και ἄπεισι (B 91)*

Δεν είναι δυνατό να μπει κανείς δύο φορές μέσα στο ίδιο ποτάμι. Τα νερά διασκορπίζονται και μαζεύονται, ανταμώνουν και προσπερνούν, πλησιάζουν και

απομακρύνονται

Ο Πλάτωνας έχει παρατηρήσει πως ο Ηράκλειτος χρησιμοποίησε την εικόνα του ποταμού για να εκφράσει παραστατικά την άποψη ότι τα πάντα κυλούν συνεχώς: όλος ο κόσμος είναι μια αδιάκοπη ροή σαν τη ροή του ποταμού. Τα αποσπάσματα τα οποία παρατέθηκαν δηλώνουν πως αυτό το οποίο είναι ίδιο με τον εαυτό του είναι την ίδια ώρα διαφορετικό. Στην ηρακλείτεια εικόνα το έτερον του ποταμού είναι ακατανόητο χωρίς το ταυτόν του ποταμού. Είναι δυνατό να υποθέσουμε πως ο ποταμός είναι φαινομενικά μονάχα ίδιος, ενώ στην πραγματικότητα αλλάζει συνεχώς, καθώς φέρνει όλο και καινούρια νερά; Παραμένει μήπως ο ποταμός ίδιος με τον εαυτό του γιατί η κοίτη του είναι ίδια πάντα, ή γιατί το όνομα του ποταμού δεν αλλάζει; Μήπως η ταυτότητα εξηγείται εδώ από το γεγονός πως η ροή μένει σταθερή, ή γιατί η ροή αυτή έχει ένα σταθερό μέτρο;

Ο Ηράκλειτος πρέπει να έβλεπε τον κόσμο όχι σα μια ακατάσχετη ροή παρά σα μια ροή η οποία γίνεται παντού σύμφωνα με ορισμένα μέτρα και με κανονικές αναλογίες. Έτσι ο κόσμος διατηρεί μια ταυτότητα μέσα σε όλες τις μεταβολές και τους μετασχηματισμούς των πάντων. Ο Ηράκλειτος ήθελε ίσως να πει πως ο ποταμός είναι σαν ένας άνθρωπος με μνήμη: *ο ποταμός “θυμάται” πως εμείς μπήκαμε και η εμπειρία μιας συνάντησής μας είναι μοναδική και ανεπανάληπτη.* Ενώ όμως οι εμπειρίες είναι άλλες και συνεχώς άλλες, εκείνος ο οποίος αποκτά τις εμπειρίες αυτές διατηρεί μια ταυτότητα, χωρίς την οποία δε θα ήταν δυνατή η συνείδηση της συνέχειας των αλληλοδιάδοχων εμπειριών του. Για την ακρίβεια, εάν ο κόσμος παρουσιάζει την εικόνα ενός ποταμού, εμείς δε “μπαίνουμε” μέσα στο ρου του, παρά είμαστε μέσα σε αυτόν και το ρεύμα του μας συμπαρασύρει μαζί με όλα τα άλλα. Έτσι συμμετέχουμε τόσο στη συνολική πορεία της αλλαγής, την οποία συνεπάγεται η κοσμική κίνηση, όσο και στη σταθερότητα του ρυθμού κίνησης και μεταβολής.<sup>4</sup>

### Πηγές

1. ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΒΕΪΚΟΣ, “ΟΙ ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΟΙ”, Ε/ ΕΚΔΟΣΗ, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΑΘΗΝΑ, 1998.
2. ΟΛΓΑ ΑΝΤΩΝΑΤΟΥ, “ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΡΟ”, 27ο ΔΕΛΤΙΟ ΣΕΕ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2006.
3. Δρ. ΖΗΣΗΣ ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ, “ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΛΟΥΤΡΟΤΟΠΟΙ”, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ/ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ - ΚΟΡΔΕΛΙΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2008.
4. <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=161396>.

### 3.2 Το νερό στην κινέζικη φιλοσοφία

*Μαρία - Φιλιώ Σιώρη*

Το νερό που υπάρχει στη φύση σε μεγάλες ποσότητες και στις τρεις καταστάσεις του, είναι ο βασικός και αναντικατάστατος παράγοντας της ζωής κάθε επιπέδου και μορφής, και ο άνθρωπος το χρησιμοποιεί από χιλιάδες χρόνια για την άρδευση και τη μεταφορά υλικών και στη σημερινή εποχή για την κίνηση ατμομηχανών, υδροηλεκτρικών εργοστασίων και θερμοπυρηνικών κέντρων.

Κάθε πολιτισμός έχει τις δικές του, ξεχωριστές πεποιθήσεις για το νερό, όμως εδώ θα αναφερθώ στην πεποίθηση και στην άποψη για το νερό σε μία παράδοση από τη χαραυγή της κινέζικης ιστορίας που αρχίζει από ένα απώτατο, μυθικό παρελθόν. Στους μυθικούς ηγεμόνες των δυναστειών, (τέλος 2ης χιλιετίας), οι κινεζικές παραδόσεις, αποδίδουν αρετές και σοφία στο νερό των ποταμών, των λιμνών, στο

νερό της βροχής. Σύμφωνα με τις ίδιες παραδόσεις, από το νερό προήλθε το «ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΒΕΪΚΟΣ, "ΟΙ ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΟΙ", σελ. 15, 16, 36, 37, 76, 77 και 80, Ε/ΕΚΔΟΣΗ, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΑΘΗΝΑ, 1998.

μεγαλύτερο μέρος των εφευρέσεων και ανακαλύψεων που αποτελούν τη βάση του κινέζικου πολιτισμού.

Ο Φού-Χί (2852 π.Χ.) θεωρείται ο εφευρέτης της γραφής και ο πρώτος νομοθέτης για τη συμφιλίωση των δυνάμεων της φύσης του νερού με τις ανθρώπινες ανάγκες. Ο Εν-νοθγκ, δημιουργός της γεωργίας, της ιατρικής και ο Χουάνκ-Τι, επινοητής του ημερολογίου καθώ, λάμβαναν υπόψη τους τις παραδόσεις της κινέζικης φιλοσοφίας για το νερό σαν πρωτεύουσα ενότητα με πολλούς κοσμολογικούς μύθους και διάφορες τοπικές λατρείες.

Ο κινέζικος λαός υπήρξε ένας από τους πιο θρησκευόμενους λαούς της Γης και είχε αντίληψη του Υπέρτατου Όντος από την 3η χιλιετία. Από τις επιγραφές ξέρουμε (ευρήματα της δυναστείας Σάνγκ ή Γιν) ότι υπήρχε μία υπέρατη θεότης (Τι), και δευτερεύουσες θεότητες, θεοποιημένοι ήρωες. Την εποχή λοιπόν, της δυναστείας των Τσού, ο τι ή Σάνγκ Τι αφομοιώθηκε με τη λατρεία του Ουρανού, που ήταν ο υπέρτατος κυρίαρχος των νερών με εμφάνιση παράλογων στοιχείων, που εξαφανίστηκαν από τη λατρεία όταν ο Κομφούκιος (6ος π.Χ.) εμφανίζεται στην ιστορική σκηνή και κάνει και κάνει την εμφάνισή της η επαλληλία του κομφουκιανισμού και ο ταοϊσμός.

Οι κινέζικες λαϊκές παραδόσεις είναι και οι πιο πολυσύνθετες σε όλη την Ασία με ηλικία τριών και πλέον χιλιετιών ιστορίας και στα φιλολογικά κείμενα βρίσκουμε περιγραφές σαμανιστικών τελετουργιών σε άμεση σχέση με το νερό, όπως την πρόκληση βροχής από τον Ουρανό θεό Τιέν, τελετή για καλό ψάρεμα στα ποτάμια αλλά και στις λίμνες που δίδαξε ο Φού-χσι. Ο διάδοχός του, Σουν, ξεχώρισε τα φαρμακευτικά βόταν των αγορών που τα έβραζε σε καθαρό και αγιασμένο από τον ίδιο-όπως λεγόταν- νερό, για διάφορες ασθένειες.

Πολύ αρχαιότερη ήταν η Γεωμαντεία και η ύπαρξη πηγών πόσιμου νερού που χρησιμοποιούταν απαρέγκλιτα προκειμένου να κτιστεί μία πόλη ή ένα σπίτι, ένας ναός ή ένας τάφος.

Το περίπλοκο σύστημα του Φένγκ-Σουϊ (κατά λέξη: άνεμος-νερό), καθόριζε αν το έδαφος ήταν κατάλληλο για κτίσιμο, απηλλαγμένο από κακές επιδράσεις, κακοήθους υγρασίας και απρόσιτο στα κακά πνεύματα.

Έτσι λοιπόν, τα ζώα, τα φυτά, τα ορυκτά, αλλά κυρίως το νερό είχαν απ' τα αρχαία χρόνια συμβολικές δυνάμεις στα μάτια των Κινέζων. Υπήρχαν γιορτές αφιερωμένες στη λατρεία θεοτήτων όπως το νερό, στη γιορτή του νέου έτους, για να μη μαστίζουν οι τυφώνες και οι βροχοπτώσεις από τον Μάιο έως τον Σεπτέμβριο, προκαλώντας μεγάλες ζημιές. Οι κινέζοι γνώριζαν από πάντα πως το νερό αποτελεί περισσότερο από τα 2/3 του ανθρώπινου σώματος, των ζώων αλλά και των φυτών, και έτσι γνώριζαν πως είναι κάτι σπουδαίο που αξίζει να το τιμούν και να το προστατεύουν σαν θεότητα.

Παρατήτησαν επίσης τις επιδράσεις που έχει η παρουσία σε σχέση με την απουσία της κατάλληλης ποσότητας νερού στο σώμα. Έτσι κατέληξαν πως όταν το νερό στο σώμα βρίσκεται σε ισορροπία ως άνθρωποι είμαστε έξυπνοι, εύστροφοι, ενδοσκοπικοί, έχουμε καθαρή σκέψη και μια ήρεμη ενέργεια που ηρεμεί τους πάντες γύρω μας. Το μυαλό σας είναι διαυγές και θα σας οδηγήσει στη γνώση,

εξερευνώντας τη ζωή. Είμαστε επίσης ανθεκτικοί και ισοροπημένοι, έχοντας σχεδόν πλήρη έλεγχο του εαυτού μας. Όταν το στοιχείο του νερού είναι εκτός ισορροπίας, ή ίσως είναι αποκλεισμένο απ' το να εκφραστεί πλήρως, τα παραπάνω προσόντα κινδυνεύουν να χαθούν αν όχι εντελώς, σε μεγάλο βαθμό, ανάλογα με το πόσο καιρό το νερό στο σώμα μας έχει μείνει σε ανισορροπία. Εξυπνάδα μετατρέπεται σε αφηρημάδα, η ενδοσκοπικότητα μετατρέπεται σε φόβο, η ηρεμία σε απόσπαση, η ανθεκτικότητα μετατρέπεται σε εύκολη εξάντληση και η ακεραιότητα μετατρέπεται σε άκαμπτα πρότυπα πεποιθήσεων. Στην κινεζική ιατρική, όπως και στην πραγματικότητα, δεν υπάρχει τρόπος να διαχωριστεί το μυαλό και το σώμα. Θεραπεύοντας την ενέργεια των νεφρών, τα οποία, σύμφωνα με την κινεζική φιλοσοφία είναι το όργανο που είναι αποκλειστικά υπεύθυνο για την αποθήκευση ενέργειας όλου του σώματος, θα καταφέρετε να διορθώσετε όλες τις συναισθηματικές ανισορροπίες που συνδέονται με το στοιχείο του νερού. Αντιμετωπίζοντας συναισθηματικά ζητήματα που σχετίζονται με το νερό, η ενέργεια των νεφρών θα ενισχυθεί. Το πιο έντονο συναίσθημα που σχετίζεται με τη νεφρική ανεπάρκεια είναι ο φόβος. Αυτό το είδος της ανισορροπίας συνήθως συνδέεται με περισσότερο με αβάσιμο φόβο και άγχος κατά τη διάρκεια της καθημερινής ζωής, παρά φόβο για κάποιον πραγματικό κίνδυνο ή ανησυχία.

### **ΦΕΝΓΚ ΣΟΥΙ (Feng Shui)**

Φενγκ σουί σημαίνει «άνεμος και νερό». Έχει τις ρίζες του στο Τσινγκ, στον Ταοϊσμό, το Βουδισμό και τον Κουμφουκιανισμό. Το φενγκ σουί σταδιακά διαμορφώθηκε από τις λαϊκές μαγικοθρησκευτικές παραδόσεις και πρακτικές των σαμάνων, μάντεων, εξορκιστών και θεραπευτών, οι οποίοι έπαιρναν μηνύματα από τ' άστρα, δίδασκαν τη λατρεία των καλών πνευμάτων, εξευμένιζαν τους ιδιότροπους θεούς, κατασκεύαζαν μαγικά φυλαχτά με την ελπίδα προστασίας από την καταστροφική ενέργεια των θεών, όριζαν το σωστό προσανατολισμό των ναών και των τάφων...

Πίστευαν ότι «οι νεκροί χρειάζονται την ενέργεια τσι. Η έλλειψη αυτής της κοσμικής ενέργειας μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την τύχη των απογόνων του νεκρού... Η λατρεία των προγόνων αποτελούσε σημαντικό κομμάτι της ζωής των Κινέζων». Γι' αυτό αρχικά οι σαμάνοι και αργότερα οι Ταοϊστές και Βουδιστές μοναχοί, στηριζόμενοι στην άποψη ότι υπάρχει μετενσάρκωση, και ότι οι νεκροί συνεχίζουν να ζουν ως πνεύματα και να φέρνουν ευτυχία ή δυστυχία στους ζωντανούς, συμβούλευαν τους Κινέζους, πριν ανοίξουν έναν τάφο, πώς να χτίσουν τα σπίτια τους, ποια η κατάλληλη τοποθεσία για την καλλιέργεια της σοδειάς τους, πάντα με γνώμονα μήπως με τις ενέργειές τους δυσανεστήσουν τα πνεύματα...

Το φενγκ σουί ταυτίζεται με τις αρχαίες δεισιδαιμονίες, όπως ότι «ο κόσμος ήταν γεμάτος από πνεύματα και θεότητες καλές και κακές... ότι τα παντοδύναμα πνεύματα ζούσαν μέσα στα ζώα, τα φυτά, τις πέτρες, τα μέταλλα, το νερό, τον κεραυνό, την αστραπή, τα καιρικά φαινόμενα...». Γι' αυτό, μέχρι σήμερα, η μελέτη φενγκ σουί απαιτεί καταρχάς ανάλυση του γενεθλίου χάρτη κάθε ατόμου. Ο γενεθλίου χάρτης αποτελείται από ένα πολύπλοκο λαβύρινθο ζωδιακών συμβόλων, χάρτες με τρίγραμμα, αστρικούς συνδυασμούς, φάσεις, ημερολογιακούς αριθμούς, πληροφορίες από όλα τα άτομα που ζουν ή εργάζονται στον ίδιο χώρο κ.ά.

Όμως, για τα ίδια ακριβώς στοιχεία ενδιαφέρεται, επίσης, η αστρολογία αποδεικνύοντας τη μεταξύ τους εσωτερική σύνδεση. Βεβαίως, όπως η αστρολογία δεν είναι επιστήμη, όμοια και το φενγκ σουί, επειδή οι απόψεις τους δεν

ταυτίζονται με συστηματικές γνώσεις, επιστημονικά παραδεκτές, αλλά με τις δοξασίες παλαιών σαμάνων και σύγχρονων πνευματιστών.

Όσον αφορά το χώρο της υγείας, το φενγκ σουί εμφανίζεται ως ένας από τους «εννέα τρόπους θεραπείας του Ταοϊσμού». Αναγνωρίζεται ότι «χάρη στον κοινό τους πρόγονο, τον Ταοϊσμό, το φενγκ σουί και η κινεζική ιατρική έχουν αρκετά κοινά: μεταξύ άλλων, τη χρήση του τσι, του γιν και του γιανγκ και των πέντε στοιχείων» (φωτιά, νερό, μέταλλο, ξύλο, γη) και το μπα γκούα. «Οι Κινέζοι πιστεύουν ότι έχει κάποιος μακροζωία και υγεία σαν τον Τάο Τε Τσανγκ, το θεό της μακροζωίας, εάν χρησιμοποιήσει το Φενγκ Σουί για την αναβάθμιση του περιγύρου του και την κινεζική ιατρική για τη διατήρηση της υγείας του». Σύμφωνα με τις «ιατρικές γνωματεύσεις φενγκ σουί»:

«Ένας ποταμός ή ένα ρυάκι που κυλάει αργά μπορεί να προκαλέσει εξασθένηση του ανοσοποιητικού συστήματος»!

Οι παρακάτω παθήσεις εμφανίζονται, όταν το στοιχείο του βρίσκεται σε μεγάλες ποσότητες στο σώμα του ασθενούς ή του περιγύρου του!

### 3.3 Το νερό στην ινδική φιλοσοφία

*Ευαγγελία Πολιτοπούλου*

#### 1.Ο Γάγγης ο ιερός ποταμός των Ινδών(η ιστορία του, οι σχετικοί μύθοι κι η παρουσία του στην καθημερινή ζωή των Ινδών)

Ο Γάγγης ποταμός είναι ποταμός της Β. Ινδίας. Πηγάζει από τα Ιμαλάια και χύνεται στον κόλπο της Βεγγάλης σχηματίζοντας μεγάλο δέλτα με εύφορους ορυζώνες. Οι Ινδουιστές θεωρούν τα νερά του Γάγγη ιερά και μπαίνουν σε αυτά για να θεραπευτούν. Στις όχθες του υπάρχουν ιερές πόλεις όπου οι πιστοί πάνε να προσκυνήσουν. Οι προσκυνητές χύνουν επίσης νερό μέσα στο Γάγγη ως προσφορά στους θεούς τους. Οι Ινδουιστές τον μήνα Φεβρουάριο ή Μάρτιο γιορτάζουν την επιστροφή της άνοιξης. Τότε βγαίνουν στους δρόμους ανάβουν φωτιές και ραντίζουν ο ένας τον άλλο με σκόνες ή χρωματισμένο νερό.

Ο Γάγγης θεωρείται από τους Ινδουιστές ιερός ποταμός. Προσωποποίηση του ποταμού αποτελεί η γυναικεία θεότητα (ντεβί) Γάγγα (Gaṅgā), η οποία ανελήφθη στον παράδεισο υπό την προστασία του Βράχμα, αλλά αναγκάστηκε να επιστρέψει στη Γη όταν ένας από τους απογόνους των νεκρών γιων του βασιλιά Σαγκάρα, ο Μπαγκκράθα, ικέτευε την θεά να γυρίσει πίσω με σκοπό να εξιλιώσει τα πνεύματα των νεκρών γιων του βασιλιά. Ο Βράχμα εισάκουσε το αίτημα του Μπαγκκράθα και διέταξε τη Γάγγα να επιστρέψει στη Γη. Αυτή θεώρησε την αποστολή προσβλητική για το πρόσωπό της και αποφάσισε να πνίξει τη Γη με τα νερά της. Ο Μπαγκκράθα ζήτησε τότε από τον Σίβα να τους γλιτώσει από την οργή της θεάς. Ο Σίβα παγίδεψε μέσα στα μαλλιά του τη Γάγγα, αφήνοντας την να ξεφεύγει σε διάφορα μικρά ρεύματα νερού, δημιουργώντας με αυτό τον τρόπο τον ποταμό. Η Γάγγα εξαγνίστηκε από το άγγιγμα του Σίβα και δημιούργησε διάφορους παραπόταμους για να βοηθά τις ψυχές να εξαγνίζονται. Μετά την κάθοδό της, η Γάγγα άλλαξε το όνομά της σε «Μπαγκκράτι». Οι Ινδουιστές θεωρούν πως το πλύσιμο στα νερά του ποταμού εξαγνίζει τον άνθρωπο από τις αμαρτίες, ενώ πολλοί από αυτούς φυλάσσουν νερό από τον Γάγγη στα σπίτια τους ως φυλαχτό. Θεωρείται πως είναι το μοναδικό ποτάμι που έχει πρόσβαση και τους 3 κόσμους-τη Σβάργα (παράδεισος), την Πρίθβι (γη) και την Παταλα (κόλαση). Για το λόγο αυτό, στα σανσκριτικά ονομάζεται Trīpathagā (αυτή που ταξιδεύει στους 3 κόσμους).



Σύμφωνα με την παράδοση, ο ποταμός στους 3 αυτούς κόσμους ονομάζεται με 3 διαφορετικά ονόματα. Το όνομα «Γάγγης» είναι το όνομα που χρησιμοποιεί στην Γη. Στον παράδεισο εμφανίζεται με το όνομα «Μαντακίни» ενώ στον κόσμο των νεκρών το όνομα «Μπαγκιράτι». Τα δύο τελευταία ονόματα χρησιμοποιούνται από ποτάμια που δημιουργούν τον Γάγγη. Το όνομα «Μπαγκιράτι» έχει την ρίζα του στο όνομα του Μπαγκιράθα.

Στην Ινδία ο Γάγγης δεν είναι μόνο ένας ποταμός, είναι επίσης μία μητέρα, μία θέα και μία παράδοση. Οι Ινδοί θεωρούν ότι το μπάνιο στο ποταμό έχει θεραπευτικές και εξαγνιστικές ιδιότητες και παρόλο που πλέον είναι εξαιρετικά μολυσμένος, για τους Ινδούς ο Γάγγης αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής και του πολιτισμού τους. Χιλιάδες ινδουιστές προσέρχονται άλλος για να εξαγνιστεί από τις αμαρτίες του, άλλος για να αναζωογονηθεί και άλλος απλώς για να χρησιμοποιήσει το νερό του ποταμού για τις καθημερινές του ανάγκες.

*Απόσπασμα για τον Γάγγη από τον Πλούταρχο*

Πλούταρχος, [Περί ποταμών και ορών επωνυμίας]

Γάγγης

Ο Γάγγης είναι ποταμός της Ινδίας, ο οποίος έλαβε την ονομασία του από την ακόλουθη αιτία: κάποια Νύμφη Καλαυρία γέννησε στον Ινδό [i] έναν γιο ξεχωριστό στην ομορφιά με το όνομα Γάγγης. Αυτός, έχοντας ζαλισμένο κεφάλι, συνευρέθηκε χωρίς να το ξέρει με τη μητέρα του. Την επόμενη μέρα, μαθαίνοντας από την τροφό την αλήθεια, από την υπερβολική του λύπη έριξε τον εαυτό του στον ποταμό που ονομαζόταν Χλιαρός και ο οποίος μετονομάστηκε εξαιτίας του σε Γάγγη.

Στα νερά του φύεται ένα βοτάνι που μοιάζει με το φυτό βούγλωσσο. Αυτό το βοτάνι το φιλοκοπανίζουν, συντηρούν το χυλό του και μέσα στη βαθιά νύχτα ραίνουν γύρω-γύρω τις φωλιές των τίγρεων. Εκείνες από τη δύναμη της χυμένης υγρασίας δεν μπορούν να προχωρήσουν και πεθαίνουν, όπως ιστορεί ο Καλλισθένης στο τρίτο βιβλίο των Κυνηγετικών του.

Κοντά στον ποταμό βρίσκεται κι ένα βουνό που ονομάζεται Ανατολή για τον ακόλουθο λόγο: ο Ήλιος αντικρίζοντας τη Νύμφη Αναξιβία να περνά τον ελεύθερο χρόνο της με χορούς, την ερωτεύτηκε και μην αντέχοντας τον πόθο του την καταδίωκε, επιθυμώντας να την βιάσει. Εκείνη στριμωγμένη κατέφυγε στο τέμενος της Ορθίας Αρτέμιδος, που βρισκόταν στο όρος με το όνομα Κορυφή, και εξαφανίστηκε. Καθώς ο θεός την είχε πάρει στο κατόπι και επειδή δεν εύρισκε την αγαπημένη του πουθενά, από την υπερβολική του λύπη ανέτειλε από εκείνο το μέρος. Οι ντόπιοι μετονόμασαν την ακρώρεια σε Ανατολή εξαιτίας αυτού του συμβάντος, καθώς ιστορεί ο Καιμάρων στο δέκατο βιβλίο των Ινδικών του.

## **2.Ο θρησκευτικός χαρακτήρας του Γάγγη ( γιορτές και τελετουργίες σχετικές με τον Γάγγη)**

Ο Γάγγης λοιπόν είναι ένα ιερό ποτάμι για τους Ινδουιστές ,κάθε κομμάτι του μήκους του. Όλοι μαζί οι Ινδουιστές κολυμπάνε στα νερά του , αποδίδοντας φόρο τιμής στους προγόνους τους και στους θεούς σηκώνοντας με τις παλάμες τους το νερό και αφήνοντάς το να πέσει πίσω στο ποτάμι. Προσφέρουν λουλούδια και ροδοπέταλα και ρηχά πιάτα γεμάτα με λάδι και τα ανάβουν με φυτίλια. Στο ταξίδι πίσω στο σπίτι από τον Γάγγη, μεταφέρουν μικρές ποσότητες του νερού του ποταμού με αυτά για χρήση σε τελετουργίες (Ganga JAL, κυριολεκτικά το νερό του Γάγγη). Όταν ένα αγαπημένο πρόσωπο πεθαίνει, οι Ινδουιστές μεταφέρουν τις στάχτες του αποθανόντος στον ποταμό Γάγγη.

Ο Γάγγης λοιπόν είναι η ενσάρκωση όλων των ιερών υδάτων στην ινδουιστική μυθολογία. Στα τέλη Μαΐου ή αρχές Ιουνίου κάθε έτους, οι ινδουιστές γιορτάζουν την avatarana ή την κάθοδο του Γάγγη από τον ουρανό στη γη. Την ημέρα της γιορτής, Ganga Dashahara, η dashami (δέκατη ημέρα) της αποψίλωσης του φεγγαριού του Hindu, φέρνει πλήθη λουομένων στις όχθες του ποταμού. Ένα μπάνιο στο Γάγγη εκείνη τη μέρα λέγεται ότι απορροφά δέκα αμαρτίες ή εναλλακτικά, δέκα ζωές αμαρτιών. Εκείνοι που δεν μπορούν να κάνουν το ταξίδι στο ποτάμι μπορούν να επιτύχουν τα ίδια αποτελέσματα με την κολύμβηση σε οποιοδήποτε κοντινό σώμα νερού, η οποία, για τον αληθινό πιστό, στην ινδουιστική παράδοση, παίρνει όλα τα χαρακτηριστικά του Γάγγη.

Μεταξύ όλων των ύμνων αφιερωμένων στην Γάγγη, δεν υπάρχει κανένας πιο δημοφιλής από ότι εκείνοι που εκφράζουν τους πιστούς που επιθυμούν να αφήσουν την τελευταία πνοή τους στα νερά του.

Όσοι είναι αρκετά τυχεροί για να πεθάνουν στο Βαρανάσι και να αποτεφρωθούν στις όχθες του Γάγγη (η Μεγάλη Καύση Ground ή Mahashmshana), χορηγούνται με άμεση σωτηρία. Σε περίπτωση που ο θάνατος έχει συμβεί αλλού, η σωτηρία μπορεί να επιτευχθεί βυθίζοντας τις στάχτες στο Γάγγη. Εάν οι στάχτες έχουν βυθιστεί σε ένα άλλο σώμα του νερού, ένας συγγενής μπορεί να κερδίσει ακόμα σωτηρία για τον νεκρό ταξιδεύοντας στο Γάγγη, αν είναι δυνατόν κατά τη διάρκεια της σεληνιακής περιόδου «δεκαπενθήμερο των προγόνων» του Hindu ( Σεπτέμβριο ή Οκτώβριο ), καθώς και κατά την εκτέλεση των τελετών Shradha.

Οι Ινδουιστές τελούν επίσης την Pinda pradana, μια ιεροτελεστία για τους νεκρούς, στην οποία μπάλες από ρύζι και σουσάμι προσφέρονται στον Γάγγη, ενώ απαγγέλλονται τα ονόματα των νεκρών συγγενών τους. Κάθε σουσάμι σε κάθε μπάλα που θα διατίθεται, σύμφωνα με μια ιστορία, εγγυάται χίλια χρόνια ουράνιας σωτηρίας για τον κάθε συγγενή.

Επίσης οι Ινδουιστές θεωρούν τα νερά του Γάγγη να είναι και καθαριστικά και εξαγνιστικά. Η μετακίνηση του νερού, σε ένα ποτάμι, θεωρείται καθαριστική στην ινδουιστική κουλτούρα, διότι πιστεύεται ότι απορροφάει τις ακαθαρσίες και τις απομακρύνει. Όταν ο Γάγγης κινείται τόσο γρήγορα ιδίως στο άνω ρου του, όπου ο λουόμενος πρέπει να είναι δεμένος με αλυσίδες, ώστε να μην παρασυρθεί, θεωρείται ιδιαίτερα εξαγνιστικό. Ο Γάγγης απομακρύνει όχι απαραίτητα σωματική βρωμιά, αλλά συμβολική βρωμιά. Εξαφανίζει τις αμαρτίες του λουόμενου, όχι μόνο του παρόντος, αλλά και της ζωής του συνολικά. Ο Γάγγης είναι το απόσταγμα της ψυχής της ινδουιστικής παράδοσης, των θεοτήτων της, των ιερών βιβλίων της και της διαφώτισης. Ως εκ τούτου, η λατρεία του δεν απαιτεί τις συνήθεις τελετές επίκλησης (avahana) κατά την έναρξη και την απόλυση (visarjana), απαιτείται η λατρεία άλλων θεών. Η θεότητα του είναι άμεση και αιώνια.

### **3. Ο μολυσμένος Γάγγης εξακολουθεί να έχει φαρμακευτικές ιδιότητες**

Το νερό του ποταμού θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την ανάπτυξη νέων αντιβιοτικών. Παρά το γεγονός ότι είναι μολυσμένα, τα νερά του Γάγγη εξακολουθούν να έχουν «θεραπευτικές ιδιότητες» και θα μπορούσαν να ανοίξουν το δρόμο για την ανάπτυξη νέων «αντιμικροβιακών ενώσεων».

Σύμφωνα με μια έρευνα που διεξήχθη από μια επικεφαλής επιστήμονα του Εθνικού Βοτανικού Ινστιτούτου έρευνας Lucknow (NBRI), ένα διάσημο εργαστήριο CSIR, της

Δρ Chandrashekhara Nautiyal, τα νερά του Γάγγη έχουν αντιβακτηριδιακές ιδιότητες. Η ερευνητική εργασία της Δρ Nautiyal έχει δημοσιευτεί στο διεθνές ιατρικό περιοδικό «Σύγχρονη Μικροβιολογία». «Η μελέτη διεξήχθη για να επικυρώσει την αρχαία γνώση σχετικά με την αντιμικροβιακή δράση του νερού του Γάγγη και για να αξιολογήσει τις δυνατότητες του νερού του Γάγγη να χρησιμοποιηθεί ως πηγή αντιμικροβιακών ουσιών», η Δρ Nautiyal ανέφερε στην Deccan Herald εδώ. «Ο στόχος αυτής της μελέτης ήταν να αξιολογήσει τις αυτό-καθαριστικές δυνατότητες και τη μικροβιακή δομή του νερού του Γάγγη, όταν εμπλουτίστηκε με E.coli O157:H7", είπε.

Η E. coli είναι μια παγκόσμια αιτία μόλυνσης σε ανθρώπους και ζώα. Η E.coli O157:H7 είναι υπεύθυνη για την πρόκληση διάρροιας και ουρολοίμωξης, πρόσθεσε. Είναι κοινώς γνωστό ότι το νερό του Γάγγη δεν σαπίζει, ακόμη και μετά από μακρές περιόδους αποθήκευσης. Το νερό έχει χρησιμοποιηθεί από αμνημονεύτων χρόνων για σκοπούς αποκατάστασης. Οι περισσότερες θρησκευτικές πεποιθήσεις περιλαμβάνουν κάποια τελετουργική χρήση του «ιερού» νερού.

Ο Ernest Hankin, ένας Βρετανός μικροβιολόγος, ανέφερε το 1896 σχετικά με την ένδειξη αντιβακτηριακής δράσης ενάντια στο βακτήριο της χολέρας, που παρατήρησε στο νερό του Γάγγη και πρότεινε ότι θα μπορούσε να βοηθήσει να μειωθεί η συχνότητα εμφάνισης της χολέρας σε άτομα που χρησιμοποιούν το νερό του Γάγγη. Αν και αόρατη, θα ήταν δυνατόν να αποδειχθεί ότι το στοιχείο αυτό δομούνταν από βακτηριοφάγα σωματίδια και ονομαζόταν «βακτηριοφάγων». Έτσι, κατά κάποιο τρόπο ο κόσμος οφείλει την ανακάλυψη των βακτηριοφάγων στο νερό του Γάγγη», η Δρ Nautiyal είπε.

### **Ζήτημα επιβίωσης**

Η Δρ Nautiyal είπε ότι κατά τη διάρκεια της έρευνας διαπιστώθηκε ότι E.coli μπορούσε να επιβιώσει μόνο για τρεις ημέρες σε ένα τριών ημερών παλιό δείγμα του νερού του Γάγγη. Τα βακτήρια επιβίωσαν για επτά ημέρες στο δείγμα του νερού του Γάγγη που είχε συλλεχθεί οκτώ χρόνια πίσω, ενώ κράτησε για 15 ημέρες σε ένα 16χρονο παλιό δείγμα του νερού του Γάγγη.

Η E.coli, ωστόσο επέζησε για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα σε νερό που βράζει, είπε. Μια μελέτη των παραγόντων που επηρεάζουν την επιβίωση της E. coli στο νερό του Γάγγη έχει μεγάλο ενδιαφέρον λόγω της σπουδαιότητάς της ως δείκτης της κοπρανώδους μόλυνσης σε φυσικά ύδατα. Είναι η αρχαία γνώση ότι το νερό του Γάγγη δεν σαπίζει, ακόμη και μετά από μακρές περιόδους αποθήκευσης, έτσι το νερό από το Γάγγη έχει εδώ και χιλιετίες θεωρηθεί ως άφθαρτο, η Δρ Nautiyal είπε. Η Δρ Nautiyal λέει ότι αυτή η ποιότητα του νερού του Γάγγη θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την ανάπτυξη ενός νέου αντιβιοτικού το οποίο θα μπορούσε να είναι πιο χρήσιμο στην καταπολέμηση των βακτηριακών λοιμώξεων. "Υπάρχει, ωστόσο, ανάγκη για περισσότερη έρευνα στον τομέα αυτό", είπε.

### **Πηγές:**

1. <http://blogs.sch.gr/speaker/category/%CE%B9%CE%BD%CE%B4%CE%BF%CF%85%CF%8A%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82/>  
[http://heterophoton.blogspot.gr/2013/12/blog-post\\_4.html](http://heterophoton.blogspot.gr/2013/12/blog-post_4.html) (Πλούταρχος)
2. <http://en.wikipedia.org/wiki/Ganges> Μετάφραση από το κεφάλαιο 5
3. <http://www.deccanherald.com/content/24504/polluted-ganga-still-hasmedicinal.html> Μετάφραση όλου του αποσπάσματος

### **Σχετικά βίντεο:**

- <http://www.youtube.com/watch?v=M8nBxajoLUk>
- <http://www.youtube.com/watch?v=M8nBxajoLUk>
- [http://www.youtube.com/watch?feature=player\\_embedded&v=6G34YMOpxCo](http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=6G34YMOpxCo)

#### **Εικόνες:**

- [https://www.google.gr/search?q=%CE%B3%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B7%CF%82&client=firefox-a&hs=SYb&rls=org.mozilla:en-US:official&channel=np&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ei=3Nw2U5jTBofoywPi7IKQAg&ved=0CAgQ\\_AUoAQ&biw=1280&bih=894](https://www.google.gr/search?q=%CE%B3%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B7%CF%82&client=firefox-a&hs=SYb&rls=org.mozilla:en-US:official&channel=np&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ei=3Nw2U5jTBofoywPi7IKQAg&ved=0CAgQ_AUoAQ&biw=1280&bih=894)
- [https://www.google.gr/search?q=%CE%B3%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B7%CF%82&client=firefox-a&hs=SYb&rls=org.mozilla:en-US:official&channel=np&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ei=3Nw2U5jTBofoywPi7IKQAg&ved=0CAgQ\\_AUoAQ&biw=1280&bih=894](https://www.google.gr/search?q=%CE%B3%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B7%CF%82&client=firefox-a&hs=SYb&rls=org.mozilla:en-US:official&channel=np&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ei=3Nw2U5jTBofoywPi7IKQAg&ved=0CAgQ_AUoAQ&biw=1280&bih=894)
- <http://www.newsbeast.gr/world/arthro/651663/zoi-stis-ohthes-tou-gaggi/>
- <http://valida-valida.blogspot.gr/2013/01/kumbh-mela.html>

### **3.4 Το νερό στις αντιλήψεις της Ν.Αμερικής**

*Αλίκη - Ηλιάννα Περιβολάρη*

Νότια Αμερική ή αλλιώς Λατινική Αμερική ονομάζεται το νότιο τμήμα της αμερικανικής ηπείρου, δηλαδή οι χώρες οι οποίες βρίσκονται νότια του Μεξικού. Κατοικούμενη αρχικά από τους λεγόμενους Προκολομβιανούς πολιτισμούς (Ινκας, Μάγιας, Αζτέκοι και άλλοι), η Νότια Αμερική εξερευνήθηκε, αποικήθηκε και κατακτήθηκε, για εκατονταετίες από τους Ισπανούς και τους Πορτογάλους οι οποίοι με αιματηρούς πολέμους εξάλειψαν τελείως τους Προκολομβιανούς πληθυσμούς και δημιούργησαν μια σειρά από νέα κράτη. Ως αποτέλεσμα, οι σημερινοί Νοτιοαμερικανοί μιλούν κυρίως ισπανικά ή πορτογαλικά, διατηρώντας την ιβηρική κουλτούρα.

Η Λατινική Αμερική αποτελεί ένα κράμα φυλών και πολιτισμών. Παρά ταύτα τρεις είναι οι βασικές φυλές, οι γηγενείς, οι Ευρωπαίοι, αρχικά Ίβηρες και οι μεταφερθέντες από Αφρική, νέγροι. Κυριότερη εξ αυτών θεωρείται η Ιβηρική η οποία έφερε στη περιοχή τη νομοθεσία, τη γλώσσα και τη θρησκεία της Ευρώπης κυριαρχώντας έτσι σε όλη τη περιοχή, πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά. Αντίθετα οι νέγροι οι οποίοι υφίστανται κατά εκατομμύρια στη Βραζιλία και Καραϊβική φαίνονται να ελαττώνονται συνεχώς. Η δε τρίτη, των γηγενών οι οποίοι διακρίνονται σε πολλές επιμέρους φυλές ιδιαίτερα στη Βολιβία, Ισημερινό, Περού και Μεξικό φέρεται να αντιμετωπίζει σοβαρά φυλετικά προβλήματα όπως οικονομικά, κοινωνικά κ.ά.<sup>5</sup>

#### **Θρησκεία**

Χαρακτηριστικό στοιχείο των θρησκειών της Ν. Αμερικής είναι ότι ο θρησκευόμενος **εναρμονίζεται με τα στοιχεία τα οποία αποτελούν τη φύση** και τα αντιμετωπίζει ως ζωντανούς οργανισμούς. Όχι βέβαια ζωντανούς από βιολογική άποψη αλλά ως μορφές οι οποίες κατοικούνται από **πνεύματα - δυνάμεις της φύσης**. Έτσι χαιρετάει τη γη, το νερό, τον αέρα και τη φωτιά διότι τα θεωρεί Θεούς-Δυνάμεις οι οποίες του είναι απαραίτητες για να ζήσει. Δε μολύνει τα ποτάμια και τις λίμνες γιότι το πνεύμα του ποταμού ή της λίμνης θα του στερήσει το νερό. Δεν καταστρέφει τα δάση άσκοπα διότι θα του λείψει ο αέρας και δε σκοτώνει περισσότερα βουβάλια από αυτά τα οποία χρειάζεται διότι απλά δε χρειάζεται περισσότερη τροφή.

<sup>5</sup> [http://el.wikipedia.org/wiki/Λατινική\\_Αμερική](http://el.wikipedia.org/wiki/Λατινική_Αμερική): Γενικές πληροφορίες για τη Ν. Αμερική και τους πολιτισμούς της.

### **Το νερό στις θρησκείες της Ν. Αμερικής**

(Μετάφραση από: <http://www.africanwater.org/religion.htm>)

Το νερό κατέχει **κεντρική θέση** στις αρχαίες θρησκείες και αντιλήψεις της Ν. Αμερικής και αυτό συμβαίνει κυρίως για δύο λόγους. Πρώτον, **το νερό καθαρίζει**. Έχει την ιδιότητα να απομακρύνει βρωμιές και ρύπους, να κάνει ένα αντικείμενο να φαίνεται όμορφο σαν καινούριο και να "διώχνει" μακριά οποιαδήποτε σημάδια από προηγούμενο μiasma. Το νερό δεν καθαρίζει μόνο αντικείμενα για τελετουργική χρήση, αλλά μπορεί ακόμη να **κάνει ένα πρόσωπο καθαρό, εξωτερικά και πνευματικά, προετοιμάζοντάς το να επικεντρωθεί στη λατρεία του**. Δεύτερον, το νερό είναι ένα πρωτεύον δομικό στοιχείο της ζωής. **Χωρίς νερό δεν υπάρχει ζωή**. Το νερό έχει τη δύναμη όχι μόνο να δημιουργεί και να δίνει ζωή, αλλά μπορεί και να προκαλέσει καταστροφές. Είμαστε στο έλεος του νερού ακριβώς όπως είμαστε στο έλεος του Θεού ή Θεών μας. Η σημασία του νερού εκδηλώνεται με διαφορετικό τρόπο σε διαφορετικές θρησκείες, αλλά αυτές οι δύο ιδιότητες του νερού του δίνουν τόσο σημαντική θέση σε πολιτισμούς και θρησκείες.

### **Αντιλήψεις πολιτισμών της Ν. Αμερικής για τη δημιουργία του κόσμου**

#### **Μεξικό: «Αζτέκοι, Ο μύθος των πέντε Ηλίων»**

Οι Αζτέκοι (aztecas) πίστευαν ότι είχαν υπάρξει και άλλοι Κόσμοι πριν από το δικό τους, οι οποίοι φωτίζονταν από τέσσερις Ήλιους, ο κάθε ένας από τους οποίους είχε διάρκεια 260 ημερών -όπως και ο ένας από τους δύο ημερολογιακούς κύκλους των Μάγια- και ταυτίζονταν με τέσσερις αντίστοιχες θεότητες και τέσσερις ανθρωπότητες. Ο κάθε Ήλιος συνδέονταν αντίστοιχα με τη γη, τον άνεμο, τη φωτιά ή το νερό. Αυτά τα στοιχεία συνέθεταν ή κατέστρεφαν εκείνους τους Κόσμους.

Ο πρώτος Ήλιος -ο Οσέλοτονατίου- ήταν ο δημιουργός της φωτιάς, του ουρανού, της Γης, της θάλασσας, του Κάτω Κόσμου, του πρώτου ζεύγους ανθρώπων και του ιερού ημερολογίου. Στη Γη κατοικούσε μία φυλή γιγάντων, οι οποίοι κατασπαράχθηκαν από μία αγέλη ιαγουάρων οσέλοτλ (ocelotl), οι οποίοι βγήκαν από τη θάλασσα. Λένε οι Αζτέκοι ότι τα απολιθώματα μαμούθ τα οποία έβρισκαν κοντά στην αρχαία πρωτεύουσά τους, ήταν τα κόκαλα εκείνων των γιγάντων.

Ο δεύτερος Ήλιος -ο Εχέκατονατίου- ήταν ο δημιουργός του ανέμου. Η Ανθρωπότητα εκείνου του Κόσμου παρασύρθηκε από τυφώνες. Διηγούνται οι ιθαγενείς ότι οι μαϊμούδες οι οποίες τρέχουν τρομαγμένες ανάμεσα στα κλαδιά των δέντρων, είναι οι απόγονοι εκείνων των πρωτανθρώπων.

Ο τρίτος Ήλιος -ο Κιάουτονατίου- ήταν της βροχής. Η Ανθρωπότητα εξολοθρεύθηκε από μία πύρινη βροχή -ίσως λάβα από τα ηφαίστεια της κοιλάδας του Ανάουακ, στο κεντρικό Μεξικό. Οι απόγονοι των ανθρώπων εκείνων είναι οι γαλοπούλες.

Ο τέταρτος Ήλιος -ο Άτονατίου- ήταν ο δημιουργός του νερού. Η Ανθρωπότητα πνίγηκε σε έναν κατακλυσμό. Τα ψάρια τα οποία γνωρίζουμε σήμερα είναι οι ψυχές εκείνων των ανθρώπων. (Κατακλυσμαία καταστροφή της δεύτερης Ανθρωπότητας από ξύλο υπάρχει και στο Πόπολ Βουχ των Μάγια.)

Ο πέμπτος Ήλιος -ο Νάουι όλιν ο οποίος σημαίνει "σεισμός"-, δημιουργήθηκε στη μητρόπολη Τεοτιγουακάν του ομώνυμου πολιτισμού. Το όνομά του φανερώνει το μοιραίο μας μέλλον...

#### **Κολομβία: "Οι Άργουακ και οι εννέα Κόσμοι τους"**

Η φυλή των Κόγκι αποτελείται από 5.000 μέλη, στην πλειοψηφία αγρότες, οι οποίοι ζουν στην οροσειρά Νεβάδα Δε Σάντα Μάρτα της βορειοανατολικής Κολομβίας. Επικοινωνούν μεταξύ τους διασχίζοντας τους αρχαίους πέτρινους δρόμους της φημισμένης χαμένης πόλης του Ελ Δοράδο τους οποίους είχαν κατασκευάσει οι πρόγονοί τους οι Άργουακ, οι οποίοι πίστευαν ότι:

“Εν αρχή ήν ή Μητρική Θάλασσα. Παντού βασίλευε η καταχινιά. Υπήρχε μόνο το πνεύμα αυτού ο οποίος επέπρωτο να γεννηθεί, η σκέψη και η μνήμη. Σταδιακά σχηματίσθηκε η Γη και δημιουργήθηκαν εννέα Κόσμοι: στον πρώτο ήταν η Μητέρα, το νερό και η σκοτεινιά, τα οποία έδωσαν στη Μητέρα το όνομα Σε-νε-νουλάνγκ. Υπήρχε, επίσης, ο Πατέρας ο Κατακένε-νε-νουλάνγκ και ο γιος τους, ο Μπούγκουα-σε. Όλα τα υπόλοιπα πράγματα βρισκόταν σε ένα πνευματικό στάδιο το οποίο λέγεται αλούνα και σημαίνει σκέψη”.<sup>6</sup>

#### **Περού: “Ίνκας, πολιτισμικοί ενοποιητές”**

Όπως οι Αζτέκοι στο Μεξικό, έτσι και οι Ίνκας στο Περού, χώριζαν τις δυναστείες των προϊστορικών βασιλείων τους σε χιλιετηρίδες και περιόδους οι οποίες κατέληγαν σε κατακλυσμούς. Κάθε τέτοια χρονική περίοδος αντιστοιχούσε σε έναν Ήλιο και σε μία διαφορετική Ανθρωπότητα.

<sup>6</sup> <http://www.ispania.gr/arthra/diafora/4716-kosmogonia-indianwn>: Αντιλήψεις και κοσμογονίες των

πολιτισμών της Ν. Αμερικής οι οποίες σχετίζονται με τα στοιχεία της φύσης (επικέντρωση στις

αντιλήψεις εκείνες οι οποίες αναφέρονται στο νερό).

Η πρώτη εποχή ήταν των Γουάρι Βιρακ’ότσα ρούνα, δηλαδή των ανθρώπων του Βιρακ’ότσα -του θεού των υδάτων- όπως ο τρίτος και ο τέταρτος Ήλιος των Αζτέκων. Η δεύτερη εποχή ήταν των Γουάρι ρούνα, των ιερών ανθρώπων. Η τρίτη ήταν η εποχή των άγριων ανθρώπων Π’ούρουν ρούνα. Οι πολεμιστές Άουκα ρούνα αντιστοιχούσαν στην τέταρτη εποχή. Ο Ήλιος της πρώτης εποχής καταστράφηκε από ασθένειες και πολέμους, σύμφωνα με τους δυσμενείς οιωνούς. Στο τέλος της δεύτερης περιόδου, ο Ήλιος κουράσθηκε και αρνήθηκε να προσφέρει το φως του στην Ανθρωπότητα για 24 ώρες. Παρά τις θυσίες τις οποίες προσέφεραν οι άνθρωποι στους θεούς, ο Κόσμος κάηκε από μία ουράνια φωτιά -όπως ο τρίτος Ήλιος των Αζτέκων. Ο τρίτος Ήλιος των Ίνκα κατέληξε σε κατακλυσμό -όπως και ο τέταρτος των Αζτέκων, αλλά και η δεύτερη Ανθρωπότητα από ξύλο του Πόπολ Βουχ. Το τέλος της τέταρτης ηλιακής περιόδου δεν αντιστοιχεί σε καμία κοσμική καταστροφή: οι άνθρωποι έγιναν πλαδαροί, αδιάφοροι και χωρίς πρωτοβουλίες, και επιδίδονταν σε σεξουαλικές καταχρήσεις.

#### **Η αρχαία προγονική διδασκαλία της Σοφίας των Inka Q’ero**

Σύμφωνα με τους Inka μόνο με το να ακούμε, να αισθανόμαστε και να σεβόμαστε τη Μητέρα Φύση, μπορούμε να είμαστε μέρος της τεράστιας θεραπευτικής της δύναμης. Για χιλιάδες χρόνια, οι αυτόχθονες φυλές του Περού ζούσαν σε τέλεια αρμονία με τη φύση. Αυτό τους βοήθησε να αισθανθούν ότι η φύση και ιδιαίτερα η ίδια η Γη, έχει πολύ μεγάλη ενεργειακή δύναμη η οποία μπορεί να καθαρίσει, να θεραπεύσει και να ανανεώσει τη δική μας ζωτική ενέργεια. Έμαθαν ότι μόνο όταν τη βλέπουμε, την αισθανόμαστε και τη σεβόμαστε όπως τη δική μας μητέρα, μπορεί η “Γαία” να μοιρασθεί μαζί μας μια τεράστια ισχύ, μια απίστευτη ενεργειακή δύναμη. Ακόμη και σήμερα, οι αυτόχθονες του Περού οι οποίοι ζουν στα ψηλά βουνά των Άνδεων, οι αυτόχθονες της παρθένας ζούγκλας του Αμαζονίου

και αυτοί οι οποίοι ζουν στις εκτεταμένες παραλίες των ακτών του Ειρηνικού, συνεχίζουν να χαιρετούν, να συνομιλούν και να επιβιώνουν δια της εσωτερικής σύνδεσης με την Ιερή τους “Pachamama” (Μητέρα Γη).

Έτσι, ανέπτυξαν θεραπευτικές και τελετουργικές τεχνικές, οι οποίες μόνο με τη χρήση των στοιχείων της Γης βοηθούν και επωφελούν σε μεγάλο βαθμό τον άνθρωπο. Οι τεχνικές αυτές επιβιώνουν και πραγματοποιούνται ακόμη και σήμερα από τους αυθεντικούς Ίνκα Q'ero Θεραπευτές, οι οποίοι καθοδηγούν τους ανθρώπους ώστε να γνωρίσουν την κατάσταση της Ζωτικής Ενέργειάς τους και κυρίως να αναγνωρίσουν τις θεραπευτικές δυνάμεις της Φύσης.

Μεταξύ των τελετουργιών αυτών οι οποίες επιτελούνται είναι και η τελετουργική πρακτική ενοποίησης με τα **δύο πνεύματα του Νερού** και η τελετουργική πρακτική καθαρισμού και θεραπείας με τα πνεύματά του.

Αυτός ο ιερός εορτασμός ευλογείται επίσης από τα τραγούδια, τις προσευχές και τους βαθείς διαλογισμούς των Θεραπευτών, οι οποίοι επίσης είναι ενεργειακά “παντρεμένοι” με τις θεραπευτικές δυνάμεις των ποταμών, των λιμνών, των θαλασσών, των βροχών και του χιονιού ακόμη.<sup>7</sup>

### **Το τελετουργικό δρώμενο του Νερού**

Όπως προαναφέρθηκε πολλές τελετουργικές και θεραπευτικές τεχνικές, οι οποίες έχουν τις ρίζες τους στους αρχαίους πολιτισμούς της Ν. Αμερικής και κυρίως στις διδασκαλίες των Inka, αναβιώνουν ακόμη και σήμερα και έχουν σκοπό να βοηθήσουν στην εναρμόνιση του ανθρώπου με τα στοιχεία της φύσης. Μια από αυτές αφορά το νερό. Αυτό είναι ένα τελετουργικό σωματικής και ενεργειακής

<http://diodosnet.gr/7/inka01.pdf>: Από το σεμινάριο στις διδασκαλίες της Παραδοσιακής Ιατρικής των Ίνκα Q'ero το οποίο διεξήχθη στην Ελλάδα με την παρουσία διδασκάλων-θεραπευτών από τα

Ιερά Βουνά των Άνδεων του Περού.

σύνδεσης με το πνεύμα του Shatooto “Νερό” σε όλες του τις μορφές. Οι διδάσκαλοι-θεραπευτές καλούν το Shatooto με τραγούδια και αυτοσυγκέντρωση έτσι ώστε να βοηθήσουν τους συμμετέχοντες να εισέλθουν στον ενεργειακό κόσμο των ποταμών, των λιμνών, των ωκεανών, ακόμη και της βροχής, να κάνουν έναν προσωπικό και οικογενειακό καθαρισμό. Οι συμμετέχοντες έχουν άμεση επαφή με το ευλογημένο νερό το οποίο αναμειγνύεται με φυσικά φυτά και άνθη από την Ζούγκλα του Αμαζονίου.<sup>8</sup>

### **“Η Κόρη του Λουλαιϊλάκο”**

Αναλύσεις στις μούμιες τριών παιδιών τα οποία είχαν βρεθεί παγωμένα ψηλά στις Άνδεις αποκαλύπτουν ότι οι Ίνκας τα προετοιμάζαν επί μήνες για ανθρωποθυσία δίνοντάς τους φύλλα κόκας και αλκοόλ. Η τελευταία μελέτη, η οποία δημοσιεύεται στην αμερικανική επιθεώρηση PNAS, αποκαλύπτει νέα στοιχεία για το τελετουργικό του “καπακότσα”, το οποίο συχνά περιελάμβανε ανθρωποθυσίες.

*Τα παιδιά των Inka είχαν ναρκωθεί με κόκα και αλκοόλ και ήταν καλοταϊσμένα πριν τα θυσιάσουν. Μια μάζα από φύλλα κόκας παραμένει σφηνωμένη ανάμεσα στα δόντια της “Κόρης του Λουλαιϊλάκο”.*

Από προηγούμενες αρχαιολογικές μελέτες είναι γνωστό ότι οι Ίνκας -όπως και άλλοι λαοί της προκολομβιανής Νοτίου Αμερικής- θυσίαζαν ανθρώπους, κυρίως παιδιά, στη διάρκεια ή στον απόηχο σημαντικών γεγονότων, όπως ο θάνατος του αυτοκράτορα Σάπα Ίνκα ή το ξέσπασμα λιμού. Τα παιδιά φαίνεται ότι επιλέγονταν για θυσία πολλούς μήνες πριν από τη μακάβρια τελετή. Ντύνονταν με καλά ρούχα,

πάχαιναν με ειδική διατροφή και συμμετείχαν ακόμα και σε εκδηλώσεις με τον αυτοκράτορα, πριν προσφερθούν τελικά ως δώρο στους θεούς.

Η τελευταία μελέτη αφορά τις τρεις διάσημες μούμιες οι οποίες βρέθηκαν το 1999 κοντά στην κορυφή του ηφαιστείου Λουλαϊλάκο, το οποίο βρίσκεται στα σύνορα της Αργεντινής με τη Χιλή και έχει ύψος 6.379 μέτρα. Η διασημότερη μούμια, γνωστή ως “Κόρη του Λουλαϊλάκο” ανήκει σε ένα κορίτσι 13 ετών το οποίο πέθανε το 16ο αιώνα και βρέθηκε παγωμένη σε άριστη κατάσταση, με τα πόδια

8 <http://www.diodosnet.gr/6/4elements.pdf>

κουλουριασμένα και το κεφάλι να γέρνει σε στάση ύπνου. Οι δύο άλλες μούμιες, ένα αγόρι και ένα κορίτσι 4 ή 5 ετών, βρέθηκαν σε διαφορετικούς τάφους στην ίδια περιοχή. Κανένα από τα θυσιασμένα παιδιά δε φέρει τραύματα -είναι πιθανό ότι οι Ίνκας τα άφηναν μισοκοιμισμένα στον τάφο και τα άφηναν να υποκύψουν στο ψύχος και την αραιή ατμόσφαιρα αυτού του ακραίου υψομέτρου.

Έως σήμερα, οι περισσότερες πληροφορίες για το τελετουργικό του caracocha (καπακότσα) προέρχονταν από αναφορές των κονκισταδόρ. Η νέα ανάλυση αποκαλύπτει νέα στοιχεία για τη ζωή των τραγικών παιδιών τους τελευταίους μήνες πριν από τη θυσία. Στις αξονικές τομογραφίες φαίνεται ξεκάθαρα ότι η Κόρη του Λουλαϊλάκο έχει ένα αντικείμενο σφηνωμένο ανάμεσα στα δόντια της σα να το μασούσε λίγο πριν πεθάνει -όπως ανακάλυψαν οι ερευνητές, πρόκειται για φύλλα κόκας.

Η κοκαΐνη είναι ισχυρό διεγερτικό και τα φύλλα κόκας χρησιμοποιούνται ακόμη και σήμερα για να διευκολύνουν την αναπνοή σε μεγάλο υψόμετρο. Ωστόσο η έρευνα αποκαλύπτει ότι η κόκα δε δόθηκε στα παιδιά για να τα βοηθήσει να φτάσουν έως την αφιλόξενη βουνοκορφή. Για να προσδιορίσουν ποια ήταν η διαίτα των παιδιών για αρκετούς μήνες πριν από το θάνατό τους, η ερευνητική ομάδα, από τα πανεπιστήμια της Κοπεγχάγης στη Δανία και του Μπράντφορντ της Βρετανίας, πραγματοποίησε χημικές αναλύσεις στα μακριά μαλλιά τους. Η σύσταση των τριχών επηρεάζεται από τις ουσίες στις οποίες εκτίθεται ένας άνθρωπος, συνεπώς η εξέτασή τους μπορεί για παράδειγμα να αποκαλύψει προηγούμενη χρήση ναρκωτικών. Και, όσο πιο μακριές είναι οι τρίχες, τόσο πιο πίσω στο παρελθόν προχωρά αυτό το αρχείο.

Η ανάλυση έδειξε ότι η κόρη του Λουλαϊλάκο άρχισε να καταναλώνει μεγάλες ποσότητες κόκας 12 μήνες πριν από το θάνατό της, καθώς και αρκετά μεγάλες ποσότητες αλκοόλ τις τελευταίες εβδομάδες της ζωής της. Οι ερευνητές δηλώνουν τώρα σχεδόν βέβαιοι ότι το κορίτσι είχε επιλεγεί για θυσία 12 μήνες πριν από το θάνατό της. Εκτιμούν επίσης ότι σε αυτό το διάστημα πρέπει να συμμετείχε σε αρκετές τελετές οι οποίες συνοδεύονταν από κατανάλωση κόκας και αλκοόλ. Δεδομένου ότι το κορίτσι βρέθηκε σε μια χαλαρή στάση ανάπαυσης, οι ουσίες αυτές εμπλέκονταν και με το θάνατό του, εκτιμούν οι ερευνητές. Μισοκοιμισμένη από το αλκοόλ και την κόκα, η “Κόρη του Λουλαϊλάκο” θυσιάστηκε κι αφέθηκε να πεθάνει από το κρύο και την έλλειψη οξυγόνου στην κορυφή του ηφαιστείου.9

## Πηγές

<http://www.esoterica.gr>

<http://www.ispania.gr>

9 <http://www.terrapapers.com/?p=37961>

<http://el.wikipedia.org>

<http://www.terrapapers.com>



<http://www.diodosnet.gr>

<http://www.drosostalida.com>

## Projectwater

### ΓΕΝΙΚΑ

Το νερό διαδραματίζει πολλούς ρόλους μέσα στο ανθρώπινο σώμα και αποτελεί απαραίτητο

συστατικό για τη κυτταρική ομοιόσταση και τη διατήρηση της ζωής. Το νερό είναι ο διαλύτης για

βιοχημικές αντιδράσεις και έχει μοναδικές φυσικές ιδιότητες να απορροφά μεταβολική θερμότητα

στο εσωτερικό του σώματος. Το νερό είναι επίσης απαραίτητο στη διατήρηση του αγγειακού όγκου

και χρησιμεύει ως μέσο για μεταφορά στο εσωτερικό του σώματος παρέχοντας θρεπτικά συστατικά

και απομακρύνοντας απόβλητα. Επιπρόσθετα η κυτταρική αφυδάτωση έχει προταθεί σαν μια

σημαντική ένδειξη για τον έλεγχο του κυτταρικού μεταβολισμού και την έκφραση των γονιδίων.

**ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ** Ιαματικές πηγές ονομάζονται οι πηγές τα νερά των οποίων έχουν θεραπευτικές ιδιότητες. Τα ιαματικά νερά πηγάζουν μέσα από πετρώματα και κατά τη διαδρομή

τους μέχρι την επιφάνεια της Γης, αποκτούν τα μεταλλικά συστατικά τους στα οποία οφείλεται και

η θεραπευτική τους δράση.

Οι θεραπευτικές ιδιότητες των νερών αυτών ήταν γνωστές από τα ιστορικά χρόνια.

Ανάλογα με τη σύνθεση των μεταλλικών νερών τους, οι ιαματικές πηγές μπορούν να ορισθούν ως

αλκαλικές, σιδηρούχες,θειούχες, ραδιενεργές κλπ. Η θεραπευτική τους δράση είναι τριπλής

φύσεως: μηχανική, θερμική και χημική. Η μηχανική δράση οφείλεται κυρίως στην άνωση και στην υδροστατική πίεση. Η θερμική δράση οφείλεται στη διαφορά θερμοκρασίας μεταξύ νερού και ανθρώπινου σώματος. Η χημική δράση οφείλεται στην επαφή του δέρματος με τα μεταλλικά στοιχεία του νερού καθώς και στην διείσδυσή τους σε αυτό. Κάποιες από τις ασθένειες στις οποίες υπάρχει θετική επίδραση των ιαματικών πηγών είναι διάφορες δερματικές παθήσεις, αρτηριακή υπέρταση, αναπνευστικές παθήσεις, ρευματικές παθήσεις κλπ. Στην Ελλάδα υπάρχουν πάνω από 200 ιαματικές πηγές.

#### ΝΕΡΟ ΣΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΣΤΑ ΚΥΤΤΑΡΑ

Η σημασία του βιολογικού ρόλου του νερού καθίσταται εμφανής αν υπολογίσει κανείς ότι στο εσωτερικό περιβάλλον των κυττάρων το νερό καταλαμβάνει ένα πολύ μεγάλο ποσοστό της κατάρ βάρος σύστασής των, που μπορεί να μην είναι το ίδιο σε όλα τα κύτταρα, και που κυμαίνεται μεταξύ 70 και 90%. Και ακόμη ότι το μεσοκυττάριο υγρό αποτελεί το υδατικό περιβάλλον που αναπτύσσονται τα κύτταρα των πολυκυττάρων οργανισμών. Από μια βιολογική σκοπιά, το νερό περιέχει πολλές ιδιότητες που είναι κρίσιμες για τη διατήρηση της ζωής, γεγονός που το ξεχωρίζει από άλλες ουσίες. Οι σημαντικότεροι λόγοι που καθιστούν το νερό τόσο απαραίτητο στοιχείο της ζωής είναι ακριβώς οι φυσικοχημικές του ιδιότητες που αποτελούν απόρροια της πολικότητας του

και της ικανότητας των μορίων του να συνδέονται μεταξύ τους με δεσμούς υδρογόνου

.  
Αναλυτικότερα οι φυσικοχημικές του αυτές ιδιότητες είναι:

Η μεγάλη διαλυτική του ικανότητα.

Η μεγάλη αντίσταση σε θερμοικές μεταβολές

.  
Η μεγαλύτερη πυκνότητά του σε υγρή μορφή από ότι σε στερεή.

Η αντιστρεπτή διάσταση του νερού σε κατιόντα υδρογόνου και ανιόντα υδροξυλίου, γεγονός που το

καθιστά έναν αμφολυτή.